

HLUBOČEPY

Urbanistický vývoj pražské čtvrti

KAREL HUDEČEK A KOLEKTIV¹

Urbanistické a architektonické kvality pražských Hlubočep, jejichž okolí patří z přírodovědného hlediska k nejdéle a nejsystematičtěji zkoumaným oblastem u nás vůbec, unikaly dosud soustavnější pozornosti památkové péče. I navzdory skutečnosti, že ve stavebním fondu staré vsi nenacházíme stavby kvalitativně srovnatelné s jinými obcemi pražského okolí, mohou Hlubočepy podat specifické svědectví o vývoji sídla zásadně formovaného průmyslovým rozvojem Prahy v druhé polovině 19. století. Nemenší význam pro jejich dnešní tvářnost měla i meziválečná regulace, jejíž cílevědomé naplnění vedlo ke vzniku vilové kolonie Žvahov. Oba tyto vlivy obohatily starší a v základních rysech dodnes dochovanou urbanistickou strukturu obce. Následující text pojednává o jejím vývoji a o specifických kvalitách hlubočepské zástavby.

HLUBOČEPY – URBAN DEVELOPMENT OF A PRAGUE QUARTER

The urban and architectural quality of Prague Hlubočepy quarter has so far escaped systematic attention of heritage care, although its surroundings belong to the most systematically researched areas from the natural science point of view from the earliest times. Despite the fact that there are no buildings in the old village building fund comparable with the quality of other localities of Prague surroundings, Hlubočepy can provide specific evidence for the site development of Prague's industrial expansion in the second half of the 19th century. Significant meaning for today's appearance of the village also was the purposeful realization of the regulation between the wars, which led to the foundation of the Žvahov villa colony. These influences enriched the earlier urban structure of the village, which is preserved in its basic characteristic to the present day. The following text presents the village building development as well as its specific qualities.

Klíčová slova — Hlubočepy – Zlíchov – Žvahov – Velká Praha – urbanismus – meziválečná regulace – Státní regulační komise – památkové hodnocení

Key words — Hlubočepy – Zlíchov – Žvahov – Greater Prague – urbanism – regulation between the wars – State regulation commission – heritage evaluation

Historie, urbanistický vývoj a památkové zhodnocení okrajových pražských katastrálních obcí je téma stále velmi nedostatečně zpracovávané a na úrovni hlubšího výzkumu, který by překonal prosté historicko-vlastivědné sumarizace, jen ojediněle zastoupené. Předkládaný článek vznikl s využitím dokumentace vytvořené v rámci projektu Studentská památková mise OPPA, prováděné studentskými týmy fakulty architektury ČVUT v letech 2013–2014² a filozofické fakulty UK v letech 2014–2015.³ Text tohoto syntetického článku vznikl již v průběhu trvání Studentské mise, vychází z výsledků desítek terénních výzkumů studentů, z diskusí na seminářích a konzultací se zapojenými pedagogy a bez rozsáhlé heuristické a přípravné práce tří stovek studentů, z nichž jedním byl autor textu, by nemohl vzniknout. Poděkování autora této syntézy za neobyčejně rozsáhlou a nedocenitelnou práci patří Kateřině Samojkové, Richardu Bieglovi, Michaelu Ryklovi a všem studentům, kteří se na terénním soupisu podíleli.

Urbanistický vývoj

Charakter území, jehož součástí jsou kromě obce Hlubočepy od poloviny 19. století též vsi Klučovice a Zlíchov, zásadním způsobem podmiňuje neobyčejně členitý terén, který až do moderní doby limitoval možnosti rozvoje jednotlivých sídel. Oblast, která byla zahrnuta do sledovaného

- 1 Zpracováno za pomoci podkladů, které vytvořili Veronika Alföldiová, Eva Andrejsová, Lucie Burešová, Tereza Cachová, Štěpán Cibulka, Helena Cuřínová, Hana Drnková, Anna Fulíková, Kryštof Hejný, Martina Hlavičková, Tereza Hrdličková, Karel Hudeček, Šimon Jiráček, Tadeáš Kadlec, Adam Kolovratník, Václav Kokeš, Stanislav Kolařík, Maria Korosteleva, Aleš Kouřim, Jan Krušina, Barbora Kubičková, Anežka Kučerová, Anna Kusáková, Zuzana Lapšanská, Barbora Lapšanská, Martina Löfflerová, Kryštof Loub, Anna Macháková, Nina Machková, Tereza Matějková, Michal Mráz, Kateřina Musílková, Kryštof Pikard, Barbora Pilcová, Pavla Priknerová, Vojtěch Ružbatský, Pavla Savická, Matěj Schinko, Barbora Schmidtová, Barbora Skalová, Anna Strnadlová, Jana Ticháčková, Zdeněk Tománek, Jitka Tomiczková, Tomáš Tomsa, Martina Valachová, Helena Vaňková, Hana Veselá, Zuzana Věžníková, Irina Vorobeveva, Helena Zapletalová, Adam Zet.
- 2 Studenti Veronika Alföldiová, Lucie Burešová, Štěpán Cibulka, Helena Cuřínová, Martina Hlavičková, Šimon Jiráček, Adam Kolovratník, Maria Korosteleva, Aleš Kouřim, Barbora Kubičková, Zuzana Lapšanská, Barbora Lapšanská, Martina Löfflerová, Anna Macháková, Michal Mráz, Kryštof Pikard, Barbora Pilcová, Vojtěch Ružbatský, Matěj Schinko, Barbora Schmidtová, Barbora Skalová, Jana Ticháčková, Zdeněk Tománek, Jitka Tomiczková, Tomáš Tomsa, Martina Valachová, Helena Vaňková, Zuzana Věžníková, Helena Zapletalová, Adam Zet.
- 3 Sedm „hlubočepských skupin“ zahrnuje tyto studenty UDU FF UK: Eva Andrejsová, Tereza Cachová, Hana Drnková, Anna Fulíková, Kryštof Hejný, Tereza Hrdličková, Karel Hudeček, Tadeáš Kadlec, Václav Kokeš, Stanislav Kolařík, Jan Krušina, Anežka Kučerová, Anna Kusáková, Kryštof Loub, Nina Machková, Tereza Matějková, Kateřina Musílková, Pavla Priknerová, Pavla Savická, Anna Strnadlová, Hana Veselá, Irina Vorobeveva.

terénního výzkumu, obsahuje jak samotné historické jádro Hlubočep s plynule navazující zástavbou 1. poloviny 20. století, tak i poměrně nepočetný domovní fond starého Zlíchova, jehož tvářnost formovalo umístění při dálkové cestě vybudované v tereziánské době. Mimo takto vymezený prostor se kromě třetí z historických vsí nacházejí i další sídelní celky – vilová čtvrť Barrandov a rozsáhlé panelové sídliště stejného jména, v nichž se v současnosti soustřeďuje většina obyvatelstva této části hlavního města (obr. 1).

Historické jádro vsi Hlubočepy, zmiňované poprvé již roku 1222,⁴ se rozkládá v nízko položeném údolí při obou březích Dalejského potoka, který se nedaleko odtud vlévá do Vltavy. Kromě vodoteče určil osnovu zástavby průběh několika cest, které spojovaly vesnici s okolními obcemi. Přibližně do poloviny 19. století měla určující význam cesta vedoucí po obvodu masivu, který odděluje Hlubočepy od Zlíchova a výrazně se uplatňuje v dálkových pohledech. Před povodněmi bezpečně chráněná spojnice dosáhla přibližně v polovině své trasy výškového vrcholu a do vsi vstupovala od východu, v místě, které nese na císařském otisku stabilního katastru pomístní název U jinonického háje. Nepravidelná zástavba kolem této cesty byla tvořena podélně orientovanými staveními situovanými po jejím jižním i severním obvodu. Zatímco pozemky severněji položených domů byly záhy ohrazeny prudce stoupajícím svahem, zahrady jižně od domů na druhé straně ulice se rozkládaly na poměrně velkém území nivy po obou stranách potoka. Vzhledem k morfologii terénu musela být již tehdy stavení při jižní straně komunikace založena tak, aby vyrovnávala stoupající výškový rozdíl. Mapa stabilního katastru (obr. 2)⁵ zaznamenává nejvýhodnější z těchto obydlí na místě dnešního čp. 33,⁶ na úroveň potoka cesta sestoupila v sousedství dnešního čp. 13,⁷ jehož poloha je dodnes věrným vodítkem pro srovnávání se starším stavem.

V prostoru za mostem se cesta rozdělovala do dvou směrů. První trasa zatáčela k jihu a pokračovala ke vzdálené obci Slivenec, přičemž ihned za okrajem tehdejšího intravilánu musela opět překonávat značné převýšení. Druhá z cest směřovala severozápadním směrem k Butovicím. Nepravidelné zalomení, které je dodnes patrné v linii této trasy mezi usedlostmi čp. 10⁸ a 11,⁹ utvrzovalo starší badatele v přesvědčení, že tyto stavby uchovávají svědectví o dávné komunikační osnově, a patří tedy k nejstarším v obci (JEČNÝ ET AL. 1956, bez paginace).

Třetí spojnici Hlubočep s okolními obcemi představovala cesta vedoucí údolím Dalejského potoka, která ve středu obce navazovala na výše zmíněnou trasu pokračující směrem ke Slivenci. Její význam ve starších dobách však nebyl zásadní, neboť procházela pravidelně zaplavovaným územím. Na významu nabyla až kolem poloviny 19. stol., kdy se ve větším rozsahu rozvinula těžba vápence v blízkých lomech, na niž později navázala výstavba cementárny a vápenky. Zásluhou těchto okolností se stala hlavní obecní komunikací, což současně podnítilo založení hospody čp. 2 (Raudnitzův dům) na jihovýchodním okraji zastavěného území (JEČNÝ ET AL. 1956, bez paginace).

Kolem takto zformované uliční sítě se do poloviny 19. století, z níž pochází první detailní zaměření obce, utvořila zástavba, jejíž základní prostorové uspořádání je v terénu patrné dodnes. I navzdory skutečnosti, že v druhé polovině 19. století proběhly některé výraznější úpravy cest (především regulace západní části dnešní ulice Pod Žvahovem, která sjednotila dříve rozvolněnou uliční čáru a vytvořila půdu pro vznik nových budov), se v prostoru historického jádra vsi nachází řada stavení, jejichž dispozice koresponduje se stavem zachyceným na mapě stabilního katastru. Mezi nejstarší můžeme počítat např. domy čp. 13, 15,¹⁰ 35,¹¹ 43¹² a 45¹³ v ulici Pod

4 Literatura o historickém vývoji obce a zdejších majetkových poměrech je bohužel skromná a informace o obci se vyskytují povětšinou jen v rámci širších celků, např. HANSL/FIALA 1899, 221–222, ZAHRADNÍK 2012, 398–400.

5 Císařský povinný otisk mapy stabilního katastru z roku 1840 (obec Hlubočepy), 1:2280. Originál uložen v Ústředním archivu zeměměřictví a katastru ČÚZK v Praze, Fondy katastrální, sign. B2/a/6, 1885-1 (Č). Dostupné na <http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c1885-1> [vid. 2016-10-14].

6 Základní údaje o domě čp. 33 a ostatních jsou zaznamenány v identifikačních kartách, vypracovaných kolektivem studentů Fakulty architektury ČVUT (dále jen Hlubočepská skupina ČVUT) při souhrnném průzkumu roku 2013.

7 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 13. Zevrubnější pojednání o stavebním vývoji vybraných hlubočepských domů obsahují identifikační karty, vypracované v rámci SPM studenty FF UK (dále FF UK). Kartu domu čp. 13 vypracovali studenti Tadeáš Kadlec, Kryštof Loub, Pavla Priknerová a Anna Strnadlová roku 2015.

8 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 10.

9 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 11. Viz též: FF UK (Eva Andrejsová, Jan Krušina, Kateřina Musilková, Tereza Hrdličková, Irina Vorobeve).

10 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 15. Viz též: FF UK (Pavla Priknerová, Kryštof Loub, Anna Strnadlová, Tadeáš Kadlec).

11 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 35.

12 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 43. Viz též: FF UK (Anna Strnadlová, Kryštof Loub, Pavla Priknerová, Tadeáš Kadlec).

13 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 45.

Žvahovem, z nichž si část zachovala fasády se střídým klasicistním a historizujícím tvaroslovím, cenné usedlosti čp. 11 a 12¹⁴ v blízkosti potoka či podélně orientovaný dům s průjezdem čp. 36.¹⁵ Nejvýznamnější architekturou náležející do této prvotní skupiny budov uchovávajících svědectví o živelném utváření zástavby je Hansfalkovský dvůr v Hlubočepské ulici (LAŠŤOVKOVÁ 2001, 91–92; ZAHRADNÍK 2012, 404–405). Původní panské sídlo z 2. poloviny 16. století, výrazně upravované v barokním období, se skládá z několika různých staveb, jejichž vzájemné uspořádání v rámci dvora odráží i polohu staré hlubočepské tvrze, která se nacházela s největší pravděpodobností v jeho severozápadním nároží.

Od 60. let 19. století se začíná v Hlubočepích výrazněji uplatňovat patrová zástavba. Zpočátku se soustředila v nově se konstituujícím centru obce na křižovatce slivenecké silnice a cesty k vápence, kde vznikl např. dnešní dům čp. 62¹⁶ a další, spíše uměřenější dvoupatrové domy. Ne zcela harmonicky se do tohoto organismu včlenila též jednopatrová, ale značně mohutnější budova dřívějšího hostince U Zábranských čp. 53,¹⁷ která vnesla do obce ryze „předměstského“ ducha, upomínajícího na blízkou zástavbu Smíchova či nově vzrůstajícího Zlíchova (viz níže).

Tuto výraznou a do dnešních dnů dobře dochovanou skupinu staveb v následujících desetiletích doplňují nenáročná domkářská stavení vznikající na okraji intravilánu (např. domy čp. 91,¹⁸ 93,¹⁹ 99 až 101²⁰ v ulici Pod Útesy). Patří mezi stavby vzniklé v období průmyslové konjunktury spojené se zdejšími průmysly stavebních hmot, využívajícím místní zdroje kvalitního vápence.

Tento rozvoj by ve své době nebyl myslitelný bez napojení na železniční síť. Moderního dopravního spojení se Hlubočepy dočkaly roku 1873, kdy byl uveden do provozu úsek Pražsko-duchcovské dráhy, vedoucí Prokopským údolím a pokračující dále na Nučice; na západ od obce při cementárně bylo vystavěno nádraží. Druhou z tratí protínajících katastr obce je dřívější Buštěhradská dráha, zprovozněná roku 1872 (DRAGOUN/OUTRATA 2015, 125). Tato trať, překonávající při cestě ze smíchovského nádraží jak značné převýšení, tak i mohutné skalní bloky, do nichž muselo být provedeno množství zářezů, spoludefinuje obraz obce zásluhou dvou mistrně provedených viaduktů, překlenujících údolí potoka (DRAGOUN/OUTRATA 2015).

Nové nároky na dispozice a vybavení veřejných prostranství i soukromých domů se promítly i do podoby Hlubočep. Výmluvným dokladem těchto změn jsou domy reagující na velkoryseji vytyčené uliční čáry, jejichž výška a dekorativní aparát užité na průčelí naznačovaly směr vývoje, k jehož plnohodnotnému naplnění však nikdy nedošlo. Neuskutečněna zůstala též idea regulace rovinatého území mezi dnešní Hlubočepskou ulicí a ulicí Pod Žvahovem, která se zrodila zřejmě nedlouho před rokem 1895 a našla své zhmotnění např. v domech čp. 82²¹ a 103.²² Oba reagují na pravidelně navrženou uliční síť, po jejímž dokončení by volný prostor na východ od vesnického jádra zaplnila patrová bloková zástavba nájemních domů.²³ Výškový rozdíl mezi údolní nivou a stoupající cestou ke Zlíchovu by byl vyřešen vhodnou dispoziční úpravou těch staveb, které by zakončovaly uliční bloky směrem do ulice Pod Žvahovem.

Ukázkovým příkladem takové budovy je intaktně zachovaný dům čp. 103, který měl sloužit jako dům nárožní se všemi výhodami, které z tohoto umístění plynuly. Zde vrcholící ulice ústila na druhém konci do hlavní třídy přímo vedle školy. Vzácně dochované reklamní poutače dokazují, že dům plnil svou pohostinskou funkci i navzdory skutečnosti, že zůstal dopravně přístupný pouze ze severu. V sousedství stojící dům čp. 102²⁴ s hodnotnou novorenesanční fasádou,

14 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 12.

15 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 36.

16 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 62.

17 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 53. Viz též: FF UK (Tereza Hrdličková, Eva Andrejšová, Iřina Vorobeve, Jan Krušina, Kateřina Musílková).

18 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 91.

19 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 93.

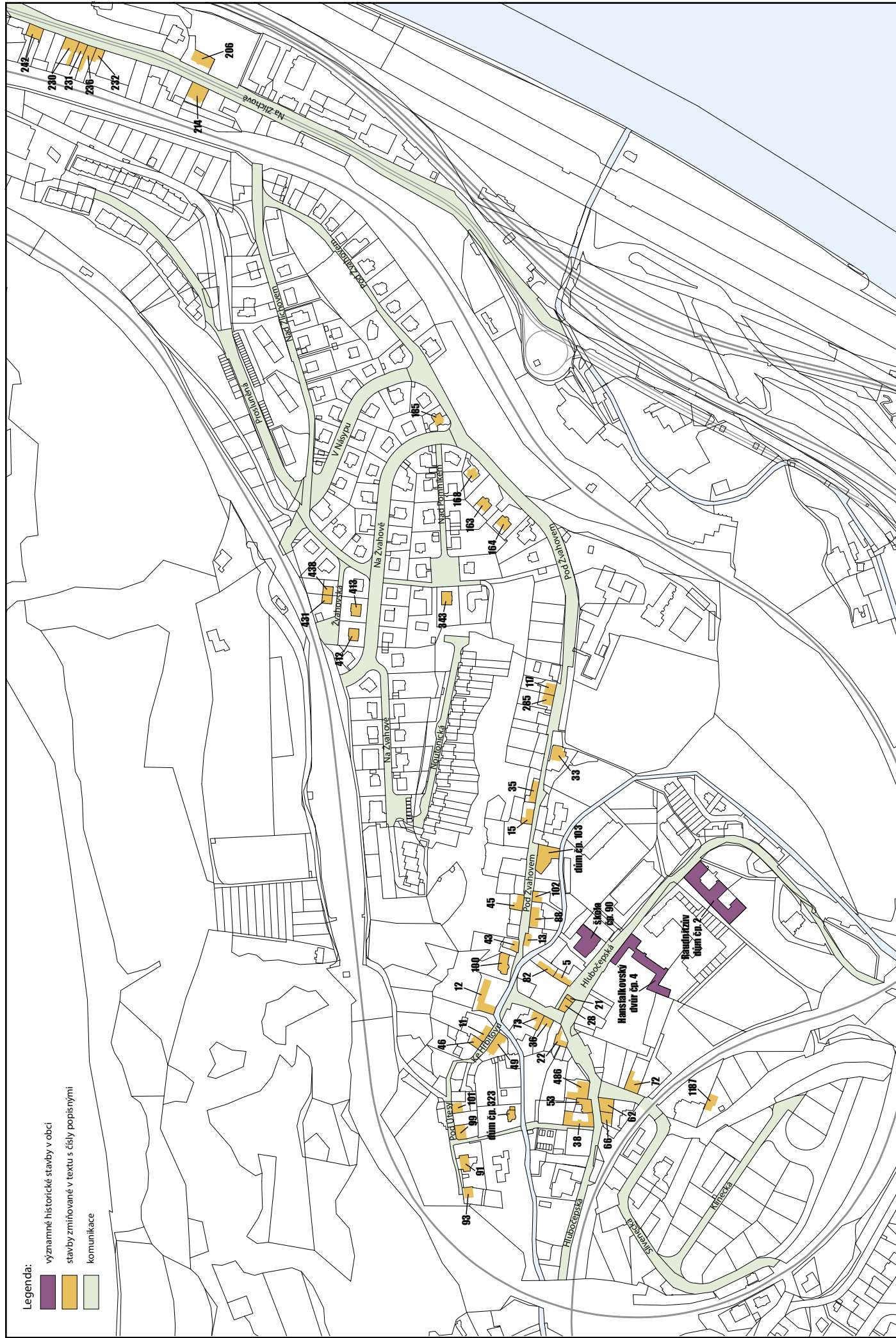
20 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domů čp. 99, 100, 101.

21 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 82.

22 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 103. Linie předpokládaných komunikací byly zaneseny již do plánů domu čp. 1, nově budovaného po r. 1895; viz identifikační karty domů čp. 1 a 103, vypracované studenty FF UK Tadeášem Kadlecem, Kryštofem Loubem, Pavlou Priknerovou a Annou Strnadlovou v rámci průzkumu. Informace o starší regulaci byla zaznamenána již v kartách studentů FA ČVUT a byla též předmětem diskusí skupin studentů FF UK v terénu.

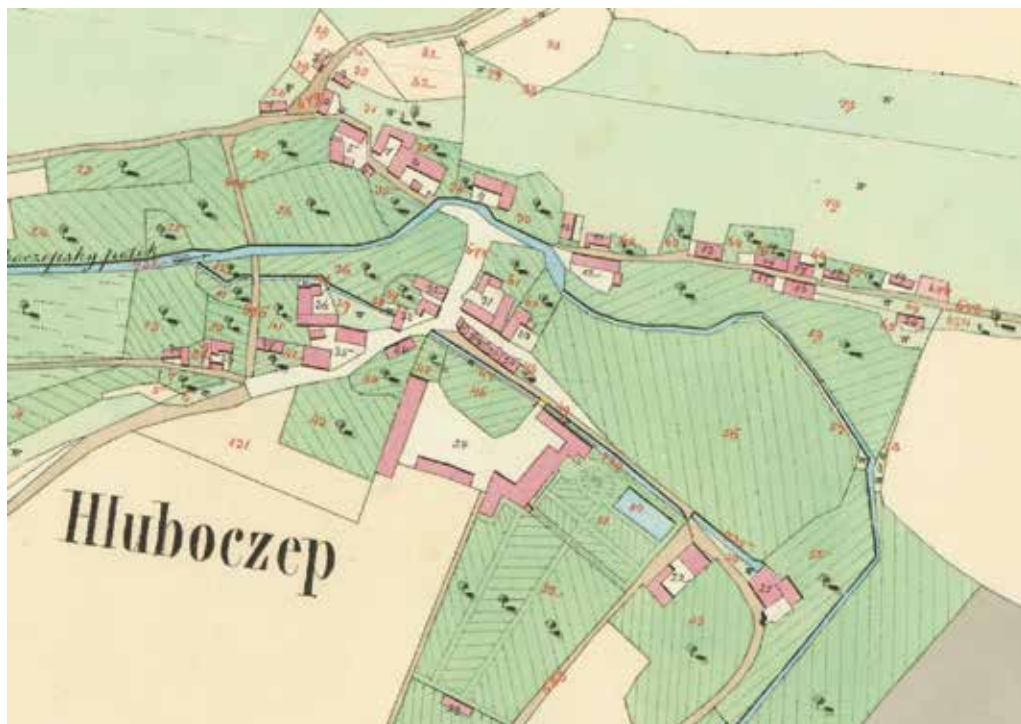
23 Tato pravidelná regulace tvořená třemi rovnoběžnými ulicemi spojujícími ulice Hlubočepskou a Pod Žvahovem je patrná ze situační mapy, která sloužila za základ pozdějšímu regulačnímu plánu, vypracovanému Státní regulační komisí v roce 1927. Ten však již dotčené území zpracovával zcela odlišným způsobem.

24 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 102. Viz též: FF UK (Tadeáš Kadlec, Kryštof Loub, Pavla Priknerová, Anna Strnadlová).

Obr. 1. Orientační plán Hlubočep, současná podoba katastru. Dostupné na <<http://wms.cuzk.cz/wms.asp>> [vid. 2016-10-14]. (Do mapového podkladu digitální katastrální mapy, stav z r. 2016, 1:4900, zakreslil autor, digitální úprava S. Babušková, 2016).

Obr. 2. Císařský povinný otisk mapy stabilního katastru, katastrální území Hlubočepy, z roku 1840, výřez. Originál uložen: Ústřední archiv zeměměřictví a katastru ČÚZK, Fondy katastrální, sign. B2/a/6, 1885-1 (Č). Dostupné na <http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?map-no_cm=c1885-1> [vid. 2016-10-14].

pravděpodobně o málo starší, měl být patrně řadovým stavením, které by navazovalo na dům zrcadlově opakující situaci čp. 103.

Jestliže fragmenty uvažované zástavby na sever od školy nepřevyšují výšku jednoho patra, nájemní domy, které byly postaveny na konci 19. století a v 1. čtvrtině 20. století při slivenecké silnici v sousedství železniční trati, vnesly do stále venkovského prostředí ryze městského ducha. Skupina dvoupatrových domů však zůstala ve své sevřenosti importem, na který nebylo ani v letech po první světové válce adekvátním způsobem navázáno. Nejzdobnější fasádou, vycházející krátce před první světovou válkou stále z principů geometrické secese, byl z této skupiny opatřen dům čp. 72.²⁵ Následné ustrnutí výstavby patrových nájemních domů dalším podobným realizacím zamezilo. Bohatší dekorativní aparát se tak v Hlubočepích uplatnil pouze při výstavbě zmíněné školy, dokončené r. 1899, a zámečku Slovanka, situovaného dále od obce při údolní cestě. Na obou stavbách se uplatnily tehdy aktuální novobaročnické formy, přizpůsobené charakteru jednotlivých architektur a vkusu stavebníků.

Zástavba činžovními domy zůstala v jádru Hlubočep omezena na nevelké okrsky. Zcela odlišnými cestami se však již od počátku osmdesátých let 19. století ubíral vývoj blízkého Zlíchova, administrativně s Hlubočepou sloučeného. Tato dříve nepatrná obec získala v poměrně krátké době ryze předměstský charakter, kterým se přibližovala spíše Smíchovu než venkovským obcím, jako byly nedaleké Radlice či Slivenec.

Zlíchov patří stejně jako blízká sídla při řece (Zbraslav, Lahovice) mezi velmi staré osady. Dokazuje to první zmínka pocházející již z r. 1088.²⁶ V této době obec patřila vyšehradské kapitule, v jejímž vlastnictví se udržela až do 14. století. Z podnětu kapituly byl na vyvýšeném ostrohu nad obcí založen v 13. století kostelík sv. Štěpána, později nahrazený barokním kostelem sv. Filipa a Jakuba, dodnes nejdůležitější svatyní na hlubočepském katastru. Církevním majetkem zůstal Zlíchov i v letech před husitskou revolucí, kdy náležel kartuziánskému klášteru na Smíchově. Ten zde založil dvůr, který zůstal až do poloviny 19. století nejvýznamnější světskou stavbou obce.

Na vývoj 13. a 14. století, kdy obě obce na sledovém území náležely stejným majitelům, bylo opětovně navázáno až r. 1570, kdy Jan Kutovec z Úrazu spojil Zlíchov s hlubočepským statkem; jeho součástí zůstal Zlíchov až do konce patrimoniálního zřízení, tj. do roku 1848 (ZAHRAVNÍK 2012, 399).

²⁵ Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 72. Viz též: FF UK (Kateřina Musílková, Tereza Hrdličková, Jan Krušina, Eva Andrejsová, Irina Vorobeve).

²⁶ Souvislé pojednání o starších zlíchovských dějinách viz HLÍDEK 1933, 7–15.

Ještě dvě desetiletí před tímto datem se obec skládala „... z několika podle silnice roztroušených domků se dvěma dvory, což dohromady tvořilo celou ves“ (HLÍDEK 1933, 16). O umístění dvorů zvaných později „u Tomků“ (západní) a „u Helmichů“ (východní, situovaný v dnes zcela změněném terénu na druhé straně silnice) podává detailní zprávu mapa stabilního katastru z roku 1840. Druhá ze jmenovaných usedlostí ukrývala ve svém jádru až do 20. století pozůstatky původních budov založených ve 14. století kartuziánským klášteřem.

Zlíchov před vznikem prvních průmyslových závodů byl tedy v podstatě nevelkou sídelní enklávou, jejíž obraz utvářely výše zmíněné dvory. Drobná domkářská zástavba v té podobě a rozsahu, jak se nacházela v Hlubočepích, zde zcela chyběla. Doplnění a scelování nepravidelné sídelní struktury, které provázelo nárůst obyvatelstva v případě Hlubočep, zde tedy nebylo nutné – volné plochy nabízely dostatek prostoru pro plánovitý rozvoj.

Továrny, které začaly od 50. let 19. století zaplňovat pozemky na sever a východ od Zlíchova, navazovaly na starou tradici těžby vápence, se kterou započal v okolí obce rod Hergetů (HLÍDEK 1933, 18; PÍROCH 2004, 25). Spektrum průmyslových oborů, které se na katastru Zlíchova během let uplatnily, bylo pestřejší než v případě Hlubočep, vázaných až do konce 19. století právě na zpracování vápence a příbuzná odvětví. Od roku 1878 byla v provozu sklárna firmy Josef Inwald (ve 20. letech 20. století největší sklářský podnik v Praze), dále zde pracovaly vápenné pece, parní pila a od r. 1880 též dodnes stojící lihovar (v současnosti na katastru Smíchova).

Souvislá uliční fronta, s jejíž výstavbou se započalo již v první polovině 70. let 19. století (reambulovaná katastrální mapa z r. 1877 ji zaznamenává více než z poloviny dokončenou; obr. 3) zaplnila nezastavěný prostor při západní straně hlavní silnice. Je složena z patrových nájemních domů, typově shodných s podobnými stavbami budovanými v téže době na pražských předměstích. Jedná se o jednoduché jednotraktové domy, jejichž byty jsou přístupné z průběžných pavláčů.

Obr. 3. Reambulovaná katastrální mapa z roku 1877, výřez. Originál uložen: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru ČÚZK, Fondy katastrální, sign. B2/a/4, 1885-1 (Č) (foto K. Samojská, 2014).

Tato dispozice byla užita (lhostejno, zda se jednalo o dům jednopatrový či třípatrový) u všech budov s výjimkou školy a domu čp. 214,²⁷ k jehož bytům se přistupuje vnitřním schodištěm.

Do ulice se jednotlivé domy obracejí fasádami, provedenými většinou ve střízlivém novorenesančním stylu. Totožný aparát byl užit i při výzdobě dvou průčelí školy,²⁸ která svým umístěním (jak bylo zmíněno v případě Hlubočep) reaguje na nikdy neprovedenou regulační úpravu.

Nárůst počtu zdejších obyvatel v poslední čtvrtině 19. století spojený s popisovanou výstavbou dokládají dobové statistiky. Např. jen v letech 1869 až 1880 stoupl počet domů o 18 na celkových 54 (což představovalo na zlíchovské poměry značné číslo) a počet obyvatel se zvýšil ze 722 na 1216. R. 1900, kdy se vývoj zástavby v centru obce v podstatě uzavřel, stálo na území Zlíchova již 68 domů (HLÍDEK 1933, 25).

Do konce 19. století vznikl na území dříve nepatrné osady velkorysý soubor, který zcela jasně zařadil Zlíchov mezi „obce předměstské“, jejichž charakter více než venkovská stavení definovaly nájemní domy obývané dělníky a živnostníky. Ty byly zbudovány v sousedství dosud stojících dvorů, které až do poloviny následujícího století spolu s Červeným mlýnem, nacházejícím se na jih od obce při ústí Dalejského potoka do Vltavy, upomínaly na předindustriální minulost Zlíchova. Je příznačné, že též průmyslově vyspělé Hlubočepy tento definitivní přerod nikdy neprodělaly, ačkoliv k němu opakovaně nastoupily cestu, např. starší regulací, výstavbou patrových domů u železničního přejezdu či domem čp. 46.²⁹ Plánované vize však vždy ustnul v zárodku a zanechaly ve zdejší zástavbě pouze více či méně nápadné stopy, rozpoznatelné někdy jen pomocí starých map.

Dvacetiletí po vzniku Československé republiky znamenalo v urbanistickém vývoji Hlubočep kvalitativní přelom. Stavební činnost v obci, nevykazující dosud kromě zamýšlené regulace přípotočního území žádnou jednotící ideu, se náhle měla stát organickou součástí rozvoje hlavního města nového státu.

Hlubočepy byly k Praze přičleněny nařízením zákona o Velké Praze č. 114 z 6. února 1920, který vstoupil v platnost na začátku roku 1922. Navzdory své značné průmyslové základně patřily toho roku Hlubočepy mezi 38 přičleněnými obcemi k těm menším, zvláště ve srovnání s kypícími městy Žižkov, Smíchov či Královské Vinohrady, z nichž dvě poslední ztratila zmíněným zákonem status samostatného města i správního střediska politického okresu.³⁰ Vznikem Velké Prahy však letitá správní vazba mezi Smíchovem a Hlubočepami nezanikla, neboť obě sídla byla společně začleněna do nově vzniklého XVI. městského obvodu, kam s nimi náležely též zemědělské Radlice.

Na skutečnost, že budoucí rozvoj hlavního města byl na počátku 20. let 20. stol. vnímán jako záležitost zásadního významu, poukazuje také poslání a právní zakotvení Státní regulační komise. Tato instituce, jejímž úkolem bylo vypracovat přehledný regulační plán Velké Prahy a vybraných sousedních obcí,³¹ náležela nikoliv pod pravomoc pražského magistrátu, nýbrž pod ministerstvo veřejných prací. Toto prozíravé rozhodnutí, jež nabylo platnosti podle zákona č. 88 z roku 1920, bylo motivováno snahou zajistit regulačním pracím nerušený průběh, neovlivněný dílčími zájmy městských částí a pozemkových spekulantů. Snaha po důsledně komplexním přístupu k nově vytyčenému městskému prostoru vedla tehdy k razantnímu odklonu od všech cest, kterými se dosud ubíral stavební vývoj připojených obcí. „Tímto zákonem o regulační komisi všechny již potvrzené plány regulační, povolení rozdělení pozemků na stavební místa a vydaná již povolení ke stavbám, pokud nebyly již uvedeny ve skutek, pozbývají dočasně platnosti.“ (sine 1920, 153) Byl to právě překotně rostoucí Žižkov, jehož hustota obyvatelstva dosahující 1200 osob na 1 ha představovala pro urbanisty nového státu odstrašující příklad nezvládnutého a od širších městských souvislostí odtrženého rozvoje (MÖLZER 1928, 90). Starší zastavovací plány se v této době jevily jako přežitě nejen z pohledu úrovně bydlení, ale především z hlediska dopravního, na

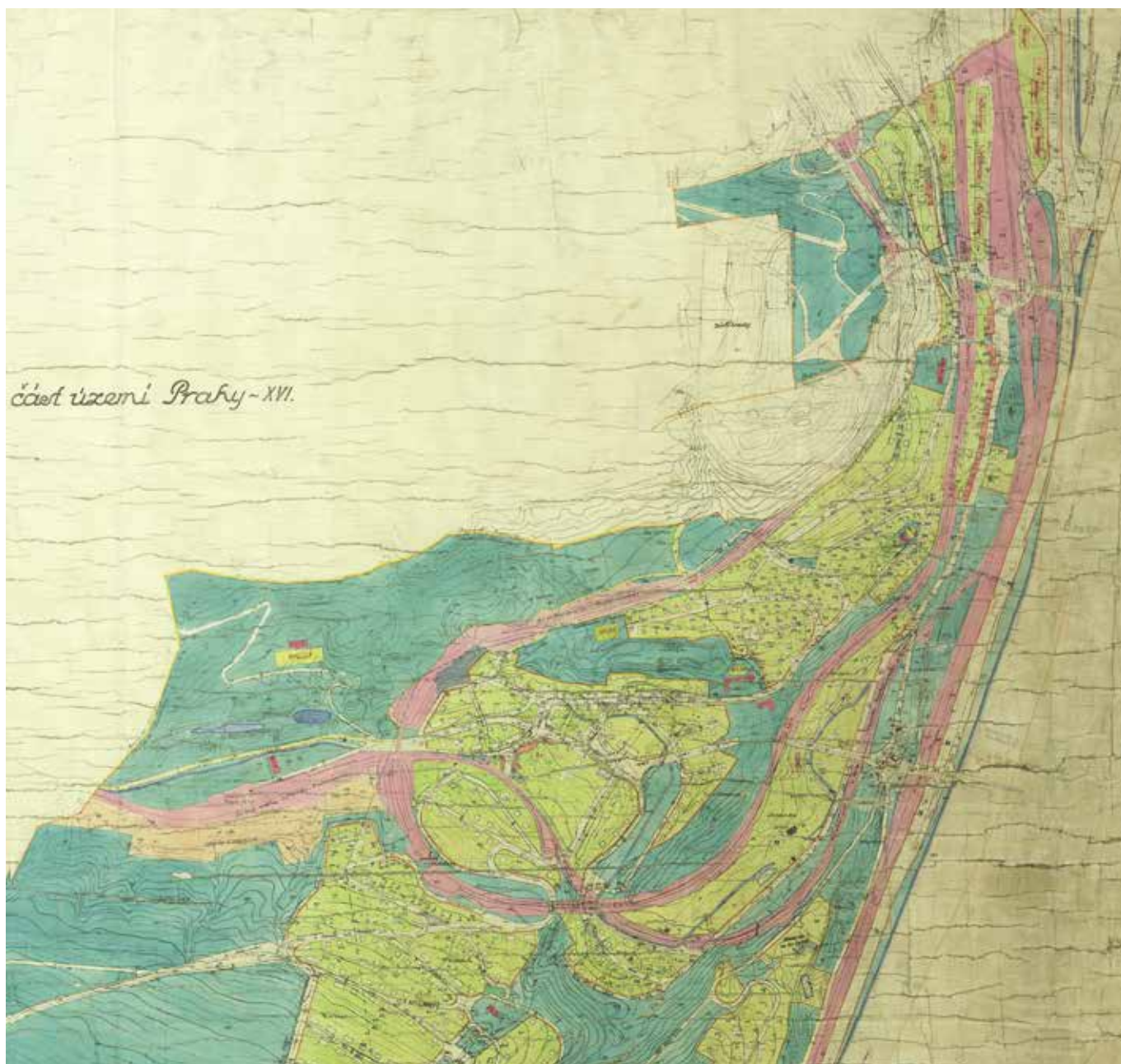
27 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 214.

28 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 254. Viz též: FF UK (Tereza Cachová, Nina Machková, Anna Fulíková).

29 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 46. Viz též: FF UK (Hana Veselá, Anežka Kučerová, Hana Drnková).

30 Ke vzniku Velké Prahy roku 1922 např. HÜBSCHMANN 1939, 133–149; HRŮZA 1999, 28–29; KUBÍČEK 1921.

31 Velkorysý rozsah území, které bylo Státní regulační komisí na počátku 20. let vytyčeno ke zpracování, zaujme tím více, že některé z vybraných příměstských obcí zůstávají do dnešních dnů stranou intenzivnějšího stavebního rozvoje. Platné územní plány těchto sídel však v nedávné minulosti vznikaly většinou zcela bez ohledu k souvislostem širšího okolí. Smutný doklad takto nezvládnutého vývoje lze sledovat např. v Jesenici u Prahy a okolních obcích, které byly do snah Státní regulační komise též začleněny.

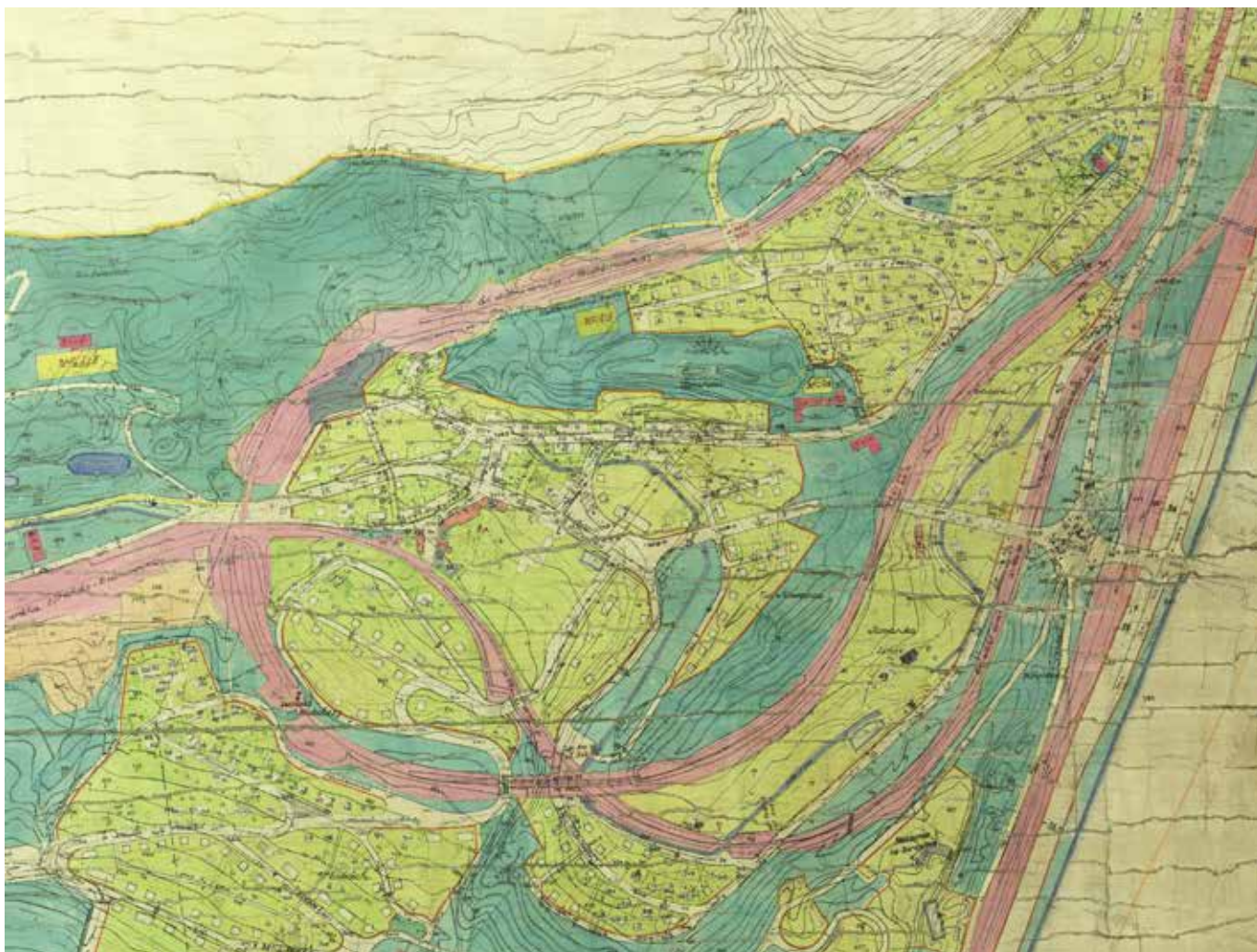
něž byl kladen zvláštní důraz.³² Jeví se proto v řádu věci, že starý regulační plán části Hlubočep nemohl se svou stísněnou blokovou strukturou v nových podmínkách obstát. V rámci celoměstského plánování byly správně rozpoznány značné přírodní kvality hlubočepského okolí, které určily ráz zde plánované zástavby.

Čtvrti patrových nájemních domů se ve dvacátých letech stavěly v těch částech města, jejichž terénní podmínky pro ně byly vhodné. Hlubočepy mezi tato místa nepatřily. Jejich velmi výrazně modelované okolí přecházející v rozsáhlé lesy a pastviny naproti tomu (i navzdory skutečnosti, že v obci existoval značný průmysl) podnítilo zpracovatele regulačního plánu k návrhu umístit sem rozvolněnou zástavbu rodinnými domy. Dochovaná pozdější verze výkresu jednoho z mnoha „parciálních“ regulačních plánů, které sloužily k upřesnění představ o řešení menších území před dokončením celého plánu roku 1928, podává svědectví o celkovém záměru i míře jeho uskutečnění.

Obr. 4. Neschválený návrh přehledného regulačního a zastavovacího plánu pro část území Prahy – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1938, 1:2280, výřez celého katastru Hlubočep. Uloženo: Spisovna IPR Praha, sign. SRK 000 666 (skenováno 2009, úprava autor, 2016).

32 Již zmíněný zákon o Státní regulační komisi uvádí, že jejími členy mohou být architekti a inženýři. Sbor byl od počátku složen nejen z předních architektů (Bohumil Hübschmann, Antonín Engel), ale i z odborníků na další otázky spojené s rozvojem města. Dlouholetý předseda Eustach Mölzer byl sám projektantem vodních staveb. V souvislosti s níže popsaným regulačním plánem je pozoruhodné, že patřil mezi dlouholeté členy Klubu Za starou Prahu a r. 1919 zastával dokonce funkci předsedy.

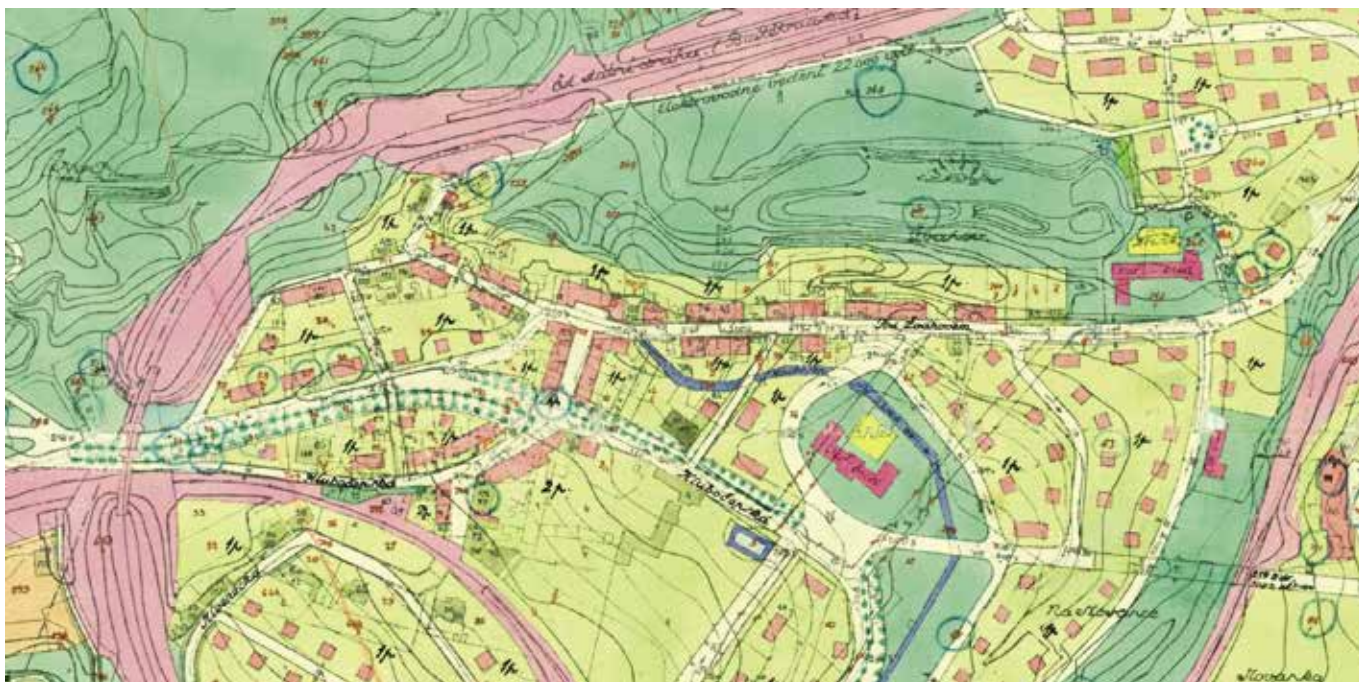
Plán, který v druhé polovině 20. let definoval budoucí podobu zástavby hlubočepského katastru,³³ se snažil nově přetvořit území, které od počátku 20. let příliš velkou stavební konjunkturou neprošlo (obr. 4). Bylo-li v roce 1921 napočítáno na území Hlubočep, Klukovic a Zlíchova 209 domů, roku 1928 jich bylo celkem 244 (ŠÍŠKA 1933, 21). V počátečních letech po vzniku republiky se tedy obec svou nevelkou stavební činností blížila spíše zemědělským sídlům, která navíc postrádala zdejší průmyslovou základnu. Nahlédneme-li do statistiky pojednávající o celkovém počtu staveb na daných územích, spatřujeme, že ještě roku 1932, tedy již po výrazném vzestupu spojeném s budováním Barrandova, se Hlubočepy počtem domů (320) přibližovaly jak obcím zemědělským (Hrdlořezy, Prosek), tak i obcím s výrazným rekreačním zázemím (Troja, Hodkovice; ŠÍŠKA 1937, 45).

Obr. 5. Neschválený návrh přehledného regulačního a zastavovacího plánu pro část území Prahy – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1938, 1 : 2280, výřez historického jádra Hlubočep. Uloženo: Spisovna IPR Praha, sign. SRK 000 666 (skenováno 2009, úprava autor, 2016).

Výše zmíněný Barrandov, budovaný od roku 1929 podle o dva roky staršího regulačního plánu architekta Maxe Urbana, byl prvním obytným celkem vybudovaným po vzniku republiky na hlubočepském katastru. Neschválený návrh přehledného regulačního a zastavovacího plánu pro část území Prahy – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice) z roku 1938 (obr. 5) zahrnující celé toto území podává výmluvné svědectví o razanci, s jakou Státní regulační komise zamýšlela přetvořit nejen dosud nezastavěné pozemky, ale i samotné jádro Hlubočep. Nepravidelně seskupenou starší zástavbu rozloženou podél starých cest měla téměř beze zbytku nahradit rozvolněná sestava domů situovaných podél zcela nově vytyčených ulic. Pouze nemnohé stavby (Hansfalkovský dvůr, škola, patrové domy u železničního přejezdu) měly tvořit spojnicí se starším stavebním fondem vesnice, který by v případě uskutečnění takové vize v podstatě zanikl. Jak dokládá o čtyři roky starší schválený návrh regulačního plánu (obr. 6), ušetřen neměl být ani starobylý Raudnitzův dům.

³³ Návrh přehledného regulačního a zastavovacího plánu pro část území Prahy – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1938, 1 : 2280 (originál uložen: Spisovna Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy, sign. SRK 000 666).

Je pozoruhodné, že v plánu jsou dobře patrné linie ulic odkazující snad na starší regulaci. Jsou však zvýrazněny tučněji než podkladová situační mapa a navíc nedodržují souvztažnost, která je patrná např. ze vzájemné polohy školy a domu čp. 103. Je proto otázka, z jakého důvodu byly tyto linie do mapy vneseny. Není vyloučeno, že i navzdory veškerému odporu k přežitým principům bylo o blokové zástavbě v tomto prostoru uvažováno i při přípravě dílčí části městského regulačního plánu a teprve následně bylo toto řešení definitivně opuštěno. Nové pojetí vneslo do tohoto území zcela jinou urbanistickou myšlenku a starší návrh, tvořící zde jakýsi „druhý plán“ (ve smyslu členění obrazové plochy) byl posléze převrstven „prvním plánem“ – novou vizí.

Pro tuto novou představu je zcela charakteristický již zmíněný důraz na řešení dopravní situace. Hlubočepy od výstavby tereziánské silnice přes Zlíchov ležely poněkud stranou hlavních dopravních komunikací. Výše popsané přístupové cesty do obce tehdy nebyly shledány jako dostatečně kapacitní, a proto byla navržena další silnice, opouštějící severně od dnešní tramvajové smyčky starou údolní cestu. Tu po krátké vzdálenosti mimoúrovňově překonávala (stejně jako železnici) a po průrazu skaliskem ústila přímo v centru nového sídliště. Stará cesta podél potoka se měla změnit v jakousi promenádu se dvěma řadami stromů, jež by procházela přes centrální prostranství u nově vybudované školy a končila by až kdesi v prostoru blízko správní budovy firmy Barta a Tichý. V místech dnešních čp. 22³⁴ a 36 měl vzniknout jakýsi hlavní komunikační uzel, v němž by se tato velkorysá ulice křížila s cestou rámcově kopírující linii starých ulic Pod Žvahovem a Slivenecké. Veškeré starší usedlosti však v návrhu nahrazovaly domy utvářející krátké domovní fronty, které vždy brzy přecházely do rozvolněné solitérní zástavby.

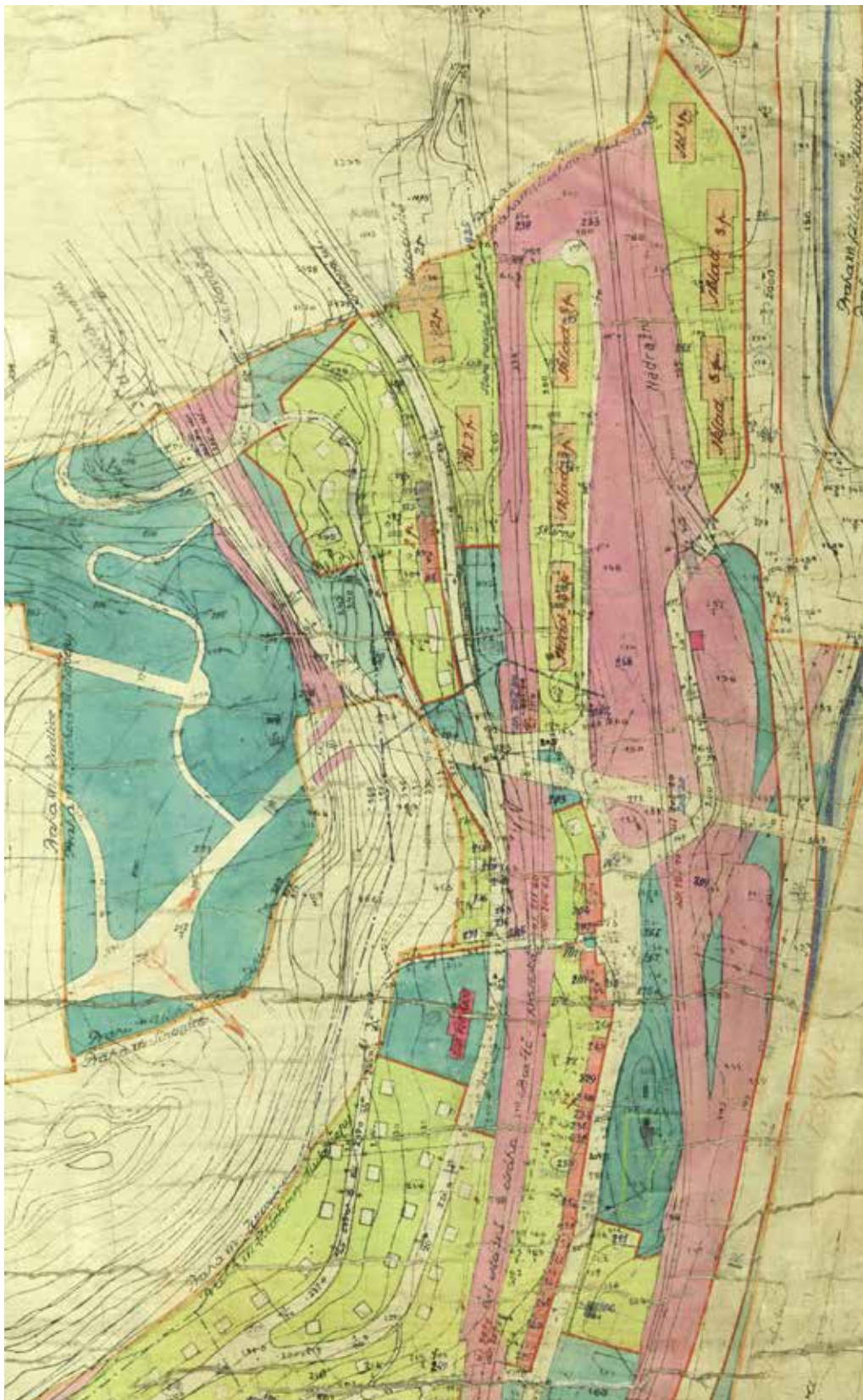
Tento regulační návrh počítal s kompletní proměnou jádra starých Hlubočep, zástavba Zlíchova měla být také nahrazena, novostavby byly však důsledně situovány na původních parcelách (obr. 7). Mimo nového dopravního řešení se vyznačoval i značným podílem veřejných a soukromých zahrad v obrazu čtvrti. Mezi novou výpadovou silnicí na Slivenec ústící do „školního“ náměstí a zbytkem starých nájemních domů ve Slivenecké ulici se rozprostírala rozlehlá zahrada, v jejímž středu bylo počítáno i s Hansfalkovským dvorem, zbaveným nejen urbanistických souvislostí, ale i části hospodářských budov. Rozlehlé zahrady doplňovaly i ostatní bloky domů, které byly řídce kladeny podél nových ulic.

Celková přestavba jádra Hlubočep nebyla nikdy realizována. Mnohem výrazněji ovlivnil regulační plán podobu dvou jiných území. První z nich se rozkládá vysoko nad obcí při staré cestě na Zlíchov. Od druhé poloviny 19. stol. je v mapách označován jako Žvahov. Druhé z nich nese již na císařském otisku mapy stabilního katastru místní název V Bokách. Pro obě tato území byla do roku 1928 vyhotovena regulace uliční sítě, která byla až do začátku druhé světové války respektována a cílevědomě naplňována.

Obr. 6. Schválený návrh přehledného regulačního a zastavovacího plánu pro část území Prahy – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1934, 1:2280, výřez části jádra Hlubočep. Uloženo: Spisovna IPR Praha, sign. SRK 000 665 (skenováno 2009, úprava autor, 2016).

34 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 22.

Obr. 7. Neschválený návrh přehledného regulačního a zastavovacího plánu pro část území Prahy – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1938, 1:2280, výřez místní části Zlíchova. Uloženo: Spisovna IPR Praha, sign. SRK 000 666 (skenováno 2009, úprava autor, 2016).

V území námi sledovaném se nachází kolonie rodinných domů Žvahov. Předpokladům zvlněného, vysoko položeného terénu dokázala v tomto prostoru nejlépe vyhovět souvislá zástavba rodinnými domy, uspořádanými podle vrstevnicových ulic a dvou prudce stoupajících cest od zlíchovské silnice. Jistou nevýhodou představovala skutečnost, že terén návrší se sklání spíše k severu. Tento handicap však mohl být vyvážen vhodným dispozičním uspořádáním jednotlivých

obydlí. Též zahrady obklopující jednotlivé vily umožňovaly dostatečný odstup, nutný k zachování příznivých světelných podmínek.³⁵ Pohled na výkres regulačního plánu prozrazuje, že z něj byly v průběhu let uskutečněny zhruba tři čtvrtiny – severovýchodní část, rozkládající se v prudkém svahu mezi severní přístupovou cestou od Zlíchova a železničním tělesem Buštěhradské dráhy, nebyla nikdy realizována. Na jejím místě byly v 60. letech 20. stol. postaveny tři patrové bytové domy, neuplatňující se však díky příhodné terénní konfiguraci nijak rušivě.

Součástí schválené části regulačního plánu, která se dočkala svého uskutečnění, byl i rozvrh základní komunikační osnovy. Tato uliční síť, zachycená rovněž na Orientálním plánu Velké Prahy z roku 1938,³⁶ přetrvávala beze změny dodnes. Její základ tvoří dvě velkoryse založené vrstevnicové ulice (ulice V Násypu a Na Žvahově; obr. 8), které se napojují na přístupové cesty směřující k Hlubočepům a Zlíchovu. Na nejvýše položeném místě celé čtvrti bylo vytvořeno malé pravidelné prostranství spojené s ulicí Na Žvahově dvěma prudce stoupajícími cestami. Vhodné zástavby se tak dočkal i prostor, u něhož nebylo možné uplatnit principy níže položených vrstevnicových cest. Podobným způsobem byla vytyčena i poslední z původně navržených komunikací, která byla od počátku jakýmsi prodloužením ulice Na Žvahově. Tato ulice v podstatě vyplnila prostor mezi zmíněným návrším a hlubokým zářezem železniční trati, který dodnes tvoří hranici zastavěného území Hlubočep.

Skutečnost, že základní etapa tvorby regulačního plánu Velké Prahy byla završena roku 1928,³⁷ nijak nevyvrací tezi o stagnaci stavební činnosti na hlubočepském katastru, kterou dosvědčují dobové statistiky. Výraznější výstavba se této oblasti po celá dvacátá léta spíše vyhýbala; progresivnější střediska stavební konjunktury, předurčená regulačním plánem k uskutečnění nových, celoměstsky významných čtvrtí, se nacházela spíše v severních obvodech Velké Prahy. Zásadní obrat nastal až s počátkem výstavby Barrandova a následně kolem r. 1934, z něhož se zachoval již výše zmíněný návrh „parcielního“ regulačního plánu, sloužícího již jako podklad pro územní řízení. Ten představuje spolu s návrhem regulačního plánu z r. 1938, jen v detailech pozměňujícím základní schéma, důležitý zdroj informací o tehdejší urbanistické praxi.

Spíše než z neúplných archivních složek jednotlivých domů je možné si vytvořit představu o postupném vývoji žvahovské zástavby z mapových podkladů a drobných zmínek v literatuře. Leopold Hlídaek ve své práci o Zlíchovu připomíná rok 1928 v souvislosti s výstavbou pomníku věnovaného obětem první světové války. Dále uvádí, že „v jeho sousedství v následujících letech pak vznikala vilová čtvrť přizpůsobením pozemků (podobně jako na Barrandově), majitelem p. Ot. Tomkem, jedním z dědiců starého zájezdního dvora s hostincem „u Tomků““ (HLÍDEK 1933, 21). Tento ojedinělý údaj vnáší trochu světla do jinak nejasných počátků žvahovské kolonie.³⁸ Onu autorem zmíněnou „čtvrť“ lze zřejmě ztotožnit s nepočetným okrskem tří vil, které byly postaveny nepochybně o několik let dříve než okolní jednotná zástavba. Jedná se o vily čp. 163,³⁹ 164⁴⁰ a 168,⁴¹ jejichž tvarosloví je (zvláště v případě čp. 168) mladším domům zcela vzdálené. Na rozdíl od Barrandova, iniciovaného a financovaného bohatým podnikatelem z vnitřní Prahy, se v tomto případě zřejmě jednalo o osobní iniciativu majitele starého zlíchovského dvora, k němuž náležela i půda na Žvahově. Jestli byl Otakar Tomek majitelem i ostatních pozemků, které byly v následujících letech beze zbytku zastavěny, a jestli i tato iniciativa vzešla od něj, se dosud nepodařilo zjistit.

Přijmeme-li tedy za počátek výstavby většiny Žvahova rok 1934 (mapa regulace Velké Prahy v brožurce vydané Státní regulační komisí r. 1931 zaznamenává toto území ještě jako nezastavěné; *sine* 1931),⁴² pak spatřujeme čtvrť o čtyři léta později jako z velké části dokončenou. Orientální plán Velké Prahy z r. 1938 dokazuje, že v tomto roce byly již v celistvosti zastavěny ulice

35 Toto „otevřené zastavění“ se zde díky výše zmíněným předpokladům ukázalo jako vhodné i navzdory skutečnosti, že robustní vily, zvláště ty z druhé fáze výstavby v ulici Na Žvahově, zaplnily značnou část vytyčených pozemků. Na rozdíl od čtvrtí rozvržených v rovině se převážná část zdejších zahrad pohledově uplatňuje, což znemožňuje vytvoření soukromého, od uliční čáry odděleného prostoru.

36 Orientální plán hlavního města Prahy s okolím, 1:5000, 1938, dostupný na <http://towns.hiu.cas.cz/p_zoom.php?map=AMP-OPP-1938>.

37 Práce na regulačním plánu ve dvacátých letech zpomalovalo několik okolností (nedostatečné zaměření jednotlivých území, obtížné jednání se železniční správou). K dílčím problémům provázejícím regulační práce viz MÖLZER 1928, 89–95.

38 V rámci průzkumu zkoumané archivní složky žvahovských vil, uložené původně v archivu stavebního odboru úřadu m. č. Praha 5, byly poškozeny povodní r. 2002. Nemohou proto podat potřebné svědectví o době vzniku a autorství.

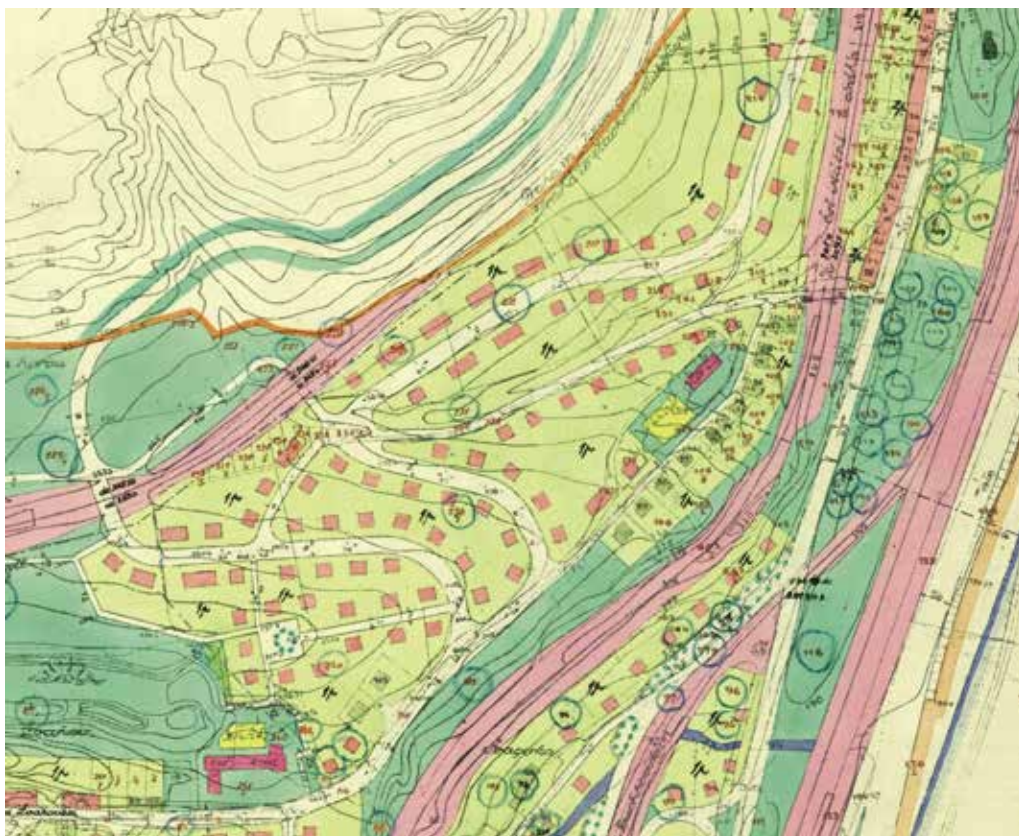
39 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 163.

40 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 164.

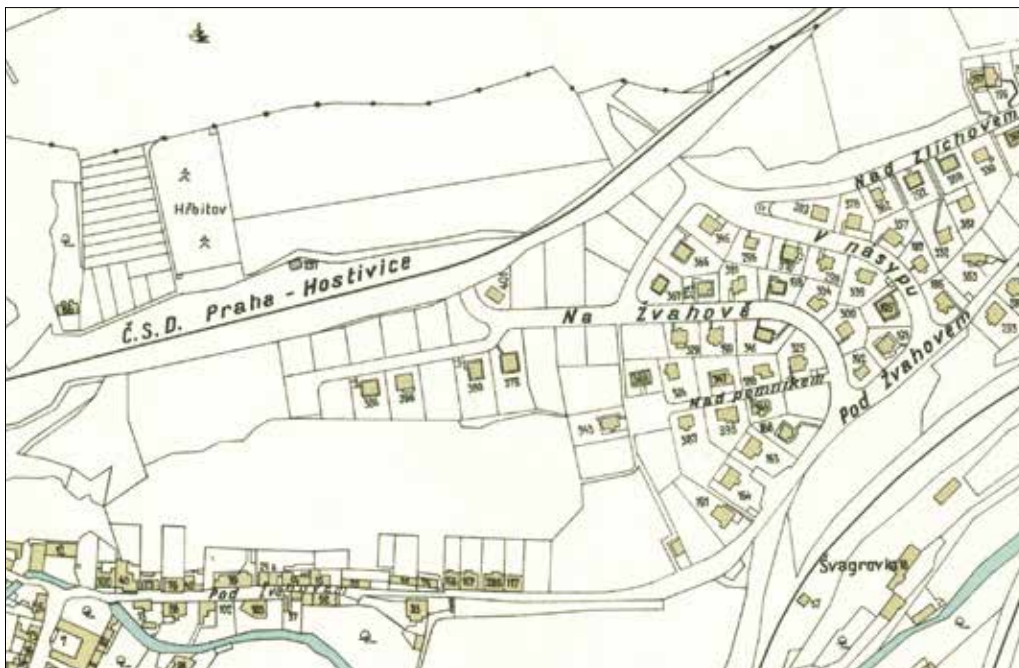
41 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 168.

42 Prvním spisem, kterým Státní regulační komise podávala zprávu o své činnosti v minulých letech, byla až skromná brožura Regulační plán Velké Prahy s okolím, vydaná v Praze r. 1931. Její obecněji pojaté sdělení se však zabývá

Obr. 8. Schválený návrh přehledného regulačního a zastavovacího plánu pro část území Prahy – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1934, 1:2280, výřez místní části Žvahova. Uloženo: Spisovna IPR Praha, sign. SRK 000 665 (skenováno 2009, úprava autor, 2016).

Obr. 9. Orientační plán hlavního města Prahy s okolím, 1938, 1:5000, výřez místní části Žvahova. Dostupné na <http://towns.hiu.cas.cz/p_zoom.php?map=AMP-OPP-1938> [vid. 2015-08-25].

Na Zlíchově, V Násypu i ulice Nad Pomníkem, stoupající k malému náměstí (obr. 9). Podle zásad regulačního plánu byly na pozemcích vystavěny solitérní patrové rodinné domy, vhodně využívající členitosti zdejšího území. Naopak nezastavěna zůstala rok před počátkem druhé světové války celá severní strana nejzápadnější, „protažené“ části ulice Na Žvahově. V tomto prostoru také došlo později k drobnému doplnění uliční sítě, které ovšem nijak nenarušilo rozvrh stanovený regulačním plánem. V místech, kde ulice Na Zlíchově v posledním úseku svého prudkého

převážně dopravními problémy spojenými s úpravami městského jádra, o námi sledovaném území se nezmiňuje. Souhrnné zpracování důležitých osmi let, která uplynula od zřízení komise do dokončení regulačního plánu, dosud chybí.

stoupání pokračuje od ulice K Násypu dále jižním směrem, byla vytyčena krátká slepá ulice, nesoucí dnes jméno Žvahovská. Tuto drobnou korekci lze chápat jako poslední úpravu, která typem zástavby přímo navazovala na původní osnovu, neboť pozdější bytová výstavba na ni již reagovala poněkud volněji.

Bližší rozbor té části žvahovské zástavby, kterou zachycuje již mapa z roku 1938, umožňuje v jejím celku rozeznat určité opakující se výtvarné formy. Nejběžnější stavební typ zde představují poměrně rozměrné jednopatrové vily se zvýšeným přízemím, jejichž obytný prostor je často rozšířen i do podkroví, osvětlovaného velkými podélnými okny. Půdorys těchto domů v nejednom případě ozvláštňují oblé, velmi mělké rizality, členící fasády směřující do ulice. Výstavní vily, situované na slunných místech při jižním obvodu okrsku, jsou v některých případech, např. u čp. 185⁴³ a 343,⁴⁴ obohaceny výrazným půlválcovým nárožním rizalitem, který zajímavě člení jejich hmoty.

Vnější výraz domů byl již od počátků poměrně střidmý. Zmíněná diferenciacie při utváření dispozic se do náročnosti fasád nepromítla. Poměrně reprezentativní skupinu tvoří do dnešních dnů vily, které byly v posledních desetiletích ušetřeny znehodnocujícími zásahy. Na jejich fasádách spatřujeme určité členění, které poukazuje na existenci jednotného programu, snad i na společný autorský rukopis.

Zvláště charakteristické jsou barevně neodlišené okenní šambrány, sjednocené s obdobnými prvky v patře do jakýchsi vertikálních pásů (obr. 10, 11). Mezi okny v jednotlivých podlažích pak toto členění vytváří vpadlá pole. Tato skromná výzdoba, vzdáleně upomínající na principy užívané v raně barokní architektuře, účinně zdůrazňuje výšku jednotlivých domů. Výmluvně tuto tendenci dokládají především mohutné vily umístěné v prudkém svahu při jižní straně ulice Na Zličově (např. čp. 330⁴⁵). Dále byly takto členěny např. fasády domů č. 187,⁴⁶ 341⁴⁷ a řady dalších. Tyto budovy podávají nezprostředkované svědectví o uměleckém nazírání tehdejších žvahovských stavebníků.

43 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 185. Viz též: FF UK (Kryštof Hejtný, Anna Kusáková, Stanislav Kolařík, Pavla Savická).

44 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 343.

45 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 330.

46 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 187.

47 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 341.

Obr. 10. Praha 5-Hlubočepy, ulice Nad Zličovem, dům čp. 358 (foto autor, 2015).

Obr. 11. Praha 5-Hlubočepy, ulice Nad Zličovem, detail domu čp. 358 (foto autor, 2015).

Je pozoruhodné, že způsob, kterým byly pojaty fasády domů v nově urbanizovaném území, pronikl prostřednictvím jediné stavby i do samého jádra staré údolní vsi. Fasáda drobné vilky čp. 323,⁴⁸ postavené v bezprostředním sousedství potoka, je členěna obdobně jako u vil na kopci. Zdůrazněný vertikalismus zde byl však nahrazen principem opačným – pásy nespojují okna nad sebou umístěných podlaží, nýbrž horizontálně sjednocují okenní otvory jednotlivých pater. Je oprávněné považovat tuto vilu za jakousi „odloučenou“ součást žvahovského souboru, s nímž ji spojuje totožný přístup k formování vnějšího pláště. Její autor však prokázal nezanedbatelný cit

Obr. 12. Praha 5-Hlubočepy, domy ve střední části ulice Na Žvahově (foto autor, 2015).

pro zasazení stavby do prostředí. Robustní hmoty zde byly potlačeny ve prospěch menšího měřítka a nápaditějšího členění. Ani tento dům bohužel nemůže podat svědectví o autorství celého souboru.⁴⁹

Tato starší a navzdory své uměřenosti i „zdobnější“ vrstva zástavby byla do roku 1948 systematicky doplněna odlišně pojatými patrovými vilami, které zaplnily dosud nezastavěná místa při severní části ulice Na Žvahově (obr. 12). Až v této

době byla vytyčena zmíněná ulice Žvahovská, která vstoupila do staršího rozvrhu pouze rozdělením dvou velkých parcel, na níž dnes stojí domy čp. 412,⁵⁰ 413,⁵¹ 438⁵² a 441⁵³. Podstatná část z nich přetrvala do dnešních dnů bez zásadnějších znehodnocujících úprav. Rozsahem užitné plochy překonávají i o málo starší vilovou zástavbu čtvrti.

Ve 2. polovině 30. let byla zastavěna také zhruba polovina území druhé z regulovaných oblastí, nazývané starším pomístním názvem V Bokách. Zdejší zástavba se od žvahovské odlišuje především výraznějším uplatněním poměrně skromných dvojdomů, které se jako stavební typ až na ojedinělé výjimky, např. domy čp. 117⁵⁴ a 285,⁵⁵ v naší sledované oblasti neuplatnily.

Mezi čtvrtí V Bokách a jižním okrajem staré obce se nachází území zajímavě vymezené oběma hlubočepskými tratěmi, které se v tomto prostoru dvakrát kříží a vytvářejí tak prostor protaženého tvaru, který nenechala Státní regulační komise bez pozornosti (obr. 13). Pro pochopení jeho plánované koncepce je třeba si uvědomit již zmíněnou okolnost, že dopravní význam staré cesty, dodnes na západě lemované usedlostmi, měl být nahrazen nově vybudovanou silnicí. Tato komunikace, vycházející z náměstí navrhovaného do blízkosti Raudnitzova domu, jenž měl být stržen, překonávala prostor mezi tratěmi široce pojatou serpentinou. Ta je v katastrálním plánu patrná dodnes, původní parcelaci narušila až novodobá silnice z 80. let 20. století, vzniklá v souvislosti se stavbou barrandovského sídliště. Rodinné domy vznikající při původně navržené ulici (dnes ulice Klínecká) ji dále pozměňují, především scelováním parcel. Navzdory všem úpravám v poslední čtvrtině 20. století je však původní plán dodnes určujícím regulativem pro vývoj území – ukázkovým příkladem je novostavba domu čp. 1187,⁵⁶ který byl vystavěn kolem roku 2005 na staré parcele zmenšené tělesem silniční spojky.

Regulační plán a jeho realizaci na katastru Hlubočep potkal stejný osud jako v případě mnohých jiných čtvrtí nově připojených ku Praze – provedena byla jen část, v tomto případě vilová čtvrt. Ta byla navržena v prostoru pro podobný účel velmi příhodném – ve své době aktuální diskuse o územním plánování vycházejícím z předpokladů určitých částí Prahy nahlížela na jihozápad

48 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 323.

49 Viz identifikační karta domu čp. 323, vypracovaná Anežkou Kučerovou v rámci probíhajícího průzkumu.

50 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 412.

51 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 413.

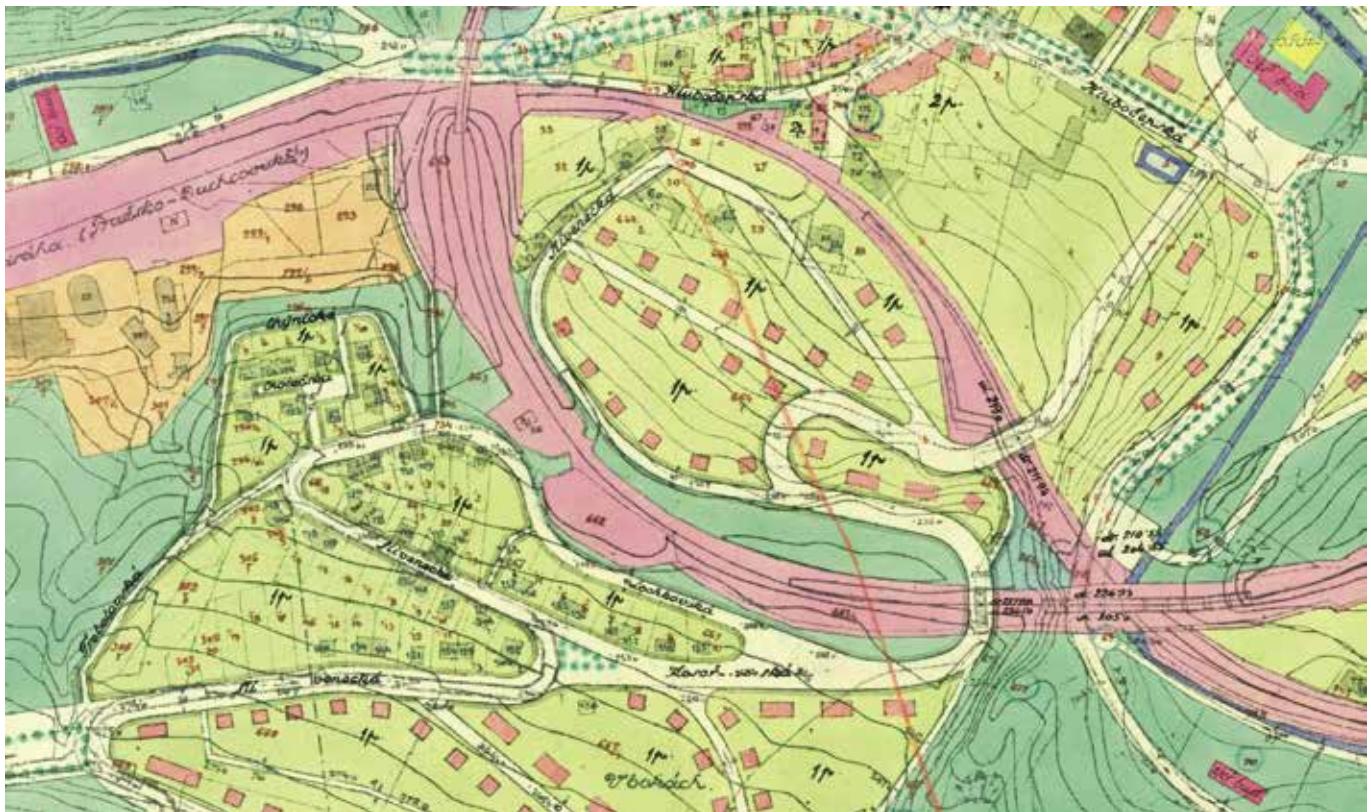
52 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 438.

53 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 441.

54 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 117.

55 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 285.

56 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 1187.

Velké Prahy jako na území vhodné k výstavbě obytných celků.⁵⁷ Z dnešního pohledu lze říci, že z hlubočepské regulace byl uskutečněn jen ten díl, který mohl podnětně rozvinout předpoklady území a zároveň nesetřel po staletí formovanou sídelní skladbu staré obce.

Vývoj Hlubočep po druhé světové válce byl po dlouhou dobu poměrně nevýrazný. Na stavební konjunkturu předválečné doby, využívající zdejších příhodných podmínek k výstavbě soliterních vil, nebylo navázáno. Budování nových obytných celků se v hlavním městě nadále rozešlo s idejemi, které formulovala Státní regulační komise, a od konce 50. let se v široké míře přiklonilo k užívání panelové technologie. Raný příklad poválečné stavební produkce představuje trojice bytových domů, které pravděpodobně od počátku 60. let zaplnily nezastavěný prostor při severní části ulice Na Zlíchově. Výše vyřčené tvrzení o rozchodu s regulačním plánem zde ovšem platí jen zčásti – uliční rozvrh byl v podstatě zachován, místo rodinnými vilami byl však zaplněn deskovými a řadovými bytovými domy. I navzdory vcelku průměrnému pojetí nelze těmto stavbám upřít schopnost reagovat na morfologii terénu, díky níž se neuplatňují při dálkových pohledech nijak rušivě. U nejsevernějších řadových domů k tomuto výsledku přispívá i zdařile provedené zateplení fasád, svou tlumenou barevností citlivě zohledňující jejich nezanedbatelnou roli v prostoru mezi Hlubočepy a Zlíchovem.

Jen periferní postavení čtvrti v rámci celoměstské koncepce výstavby vysvětluje skutečnost, že nejrozšířenějším stavebním typem zůstal v Hlubočepích až do poloviny 80. let řadový dům. Mimo výše zmíněného prostoru se k jeho uplatnění přistoupilo i u zástavby dlouhé hrany žvahovského kopce při nově vytyčené Noutonické ulici (obr. 14). Zde vybudovaný obytný celek tvořený jednou dlouhou řadou nízkých jednopatrových domů zhodnotil kvality místa s vynikajícími jižními výhledy. Skutečnost, že tento pozemek nebyl zahrnut do předválečné regulace, lze vysvětlit velmi příkrě klesajícím terénem, který vedl tehdejší urbanisty k rozhodnutí ponechat jej volný.

Obr. 13. Schválený návrh přehledného regulačního a zastavovacího plánu pro část území Prahy – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1934, 1:2280, výřez Hlubočep mezi čtvrtí V Bokách a jižním okrajem staré obce. Uloženo: Spisovna IPR Praha, sign. SRK 000 665 (skenováno 2009, úprava autor, 2016).

⁵⁷ Otázka přírodních podmínek, předurčujících určité části města k jasně definovanému využití, se těšila ve 20. letech značné pozornosti. Zvláště zohledňován byl problém ventilace města – vzhledem k převažujícím západním větrům bylo oprávněně považováno za vhodné, aby se průmyslové podniky soustředily ve východní části metropole, přibližně v prostoru Libně, Vysočan, Malešic, Hloubětína a navazujících čtvrtí. Základní význam byl přičítán vzduchovým „reservoirům“, zajišťujícím zdravé prostředí pro existující i plánované obytné celky. Mimo údolí řeky Vltavy se mezi tyto zásobárny počítaly především sady, zahrady a lesy. Situování Hlubočep v rámci Velké Prahy a jejich málo narušené okolí tedy obec předurčovalo k rozvolněné, především obytné zástavbě (souhrn problematiky viz PROCHÁZKA 1924, 22–35). Soustavněji se tomuto tématu ve 20. a 30. letech věnoval především Emanuel Hruška (viz např. HRUŠKA 1932–33, 142–143; 1934, 110–116).

Tyto nadstandardní projekty byly během celé třetí čtvrtiny 20. století jen ve velmi malé míře doprovázeny soliterními rodinnými domy, které zaplnily i poslední volné parcely na Žvahově, především v jeho severozápadní části. Občanskou vybavenost obohatila v 50. letech nová budova zdravotního střediska, postavená na odlehlem místě při jižním okraji obce.

Zástavba Zlíchova a jeho okolí se během desetiletí po přičlenění k Velké Praze vyvíjela dvěma odlišnými cestami. Staré jádro při hlavní silnici, na jehož půdorysný rozvrh navazoval i jinak velmi razantní regulační plán, přečkalo poválečná léta ve vzácné celistvosti, která byla narušena pouze

dílkami nevhodnými modernizacemi fasád. Historizující aparát užitý při ztvárnění uličních průčelí dodnes určuje charakter většiny patrových nájemních domů.

Zcela odlišně se ve 2. polovině 20. století vyvíjelo níže položené zázemí Zlíchova, zaplněné do počátku století průmyslovými provozy s dominující sklárnou. Po její likvidaci bylo území od 2. poloviny sedmdesátých let zcela přetvořeno v sou-

Obr. 14. Praha 5-Hlubočepy, řadové domy v Noutonické ulici (foto autor, 2015).

vislosti s budováním silničních staveb, které pokračovalo až do nového tisíciletí. Tento dopravní uzel, svádějící dopravu z Barrandovského mostu do centra Prahy, zcela odřízl zlíčovskou zástavbu od přímé vazby na řeku a setřel většinu stop zdejší průmyslové minulosti. Zbořeny byly též oba staré zlíčovské dvory, spolu s kostelem a farou poslední pozůstatky staré rybářské vsi.

Stejný osud bohužel od šedesátých let potkal i středisko hlubočepského průmyslu, které se po staletí nacházelo v údolí Dalejského potoka na západním okraji obce. Beze zbytku byly zlikvidovány zdejší výkonné cihelny i cementárna, které určovaly identitu Hlubočep a výrazně ovlivnily tvářnost jejich okolí. Po zbytečné likvidaci spřízněné továrny Technoplyn na jaře 2013 tak zůstává posledním reliktem zdejšího průmyslového stavitelství funkcionalistická budova podniku Hydroxygen, adaptovaná pro nové využití.

Ve stínu intenzivní výstavby setrvala stará část Hlubočep i v poslední čtvrtině 20. století a na počátku nového tisíciletí. Již bez průmyslové základny, zato však s mnohonásobně zvýšeným počtem obyvatel, zapříčiněným výstavbou barrandovského sídliště, jádro obce nadále stagnovalo. V meziválečném období vysněné nové centrum, plánované do prostoru údolní nivy, nahradily na konci století tenisové kurty obklopené rostlou vegetací. Toto provizorium skončilo až krátce po r. 2003, kdy byl celý prostor zastavěn bytovým komplexem. V jeho měřítku a rozvolněné konfiguraci, umožňující průhledy severním směrem k ulici Pod Žvahovem, lze rozpoznat snahu po respektování základních principů definujících charakter obce. Mezi nimi přední místo zaujímá existence četných pohledových os, procházejících volně rozprostřenou zástavbou a přitahujících pozornost k velkolepým přírodním dominantám v okolí.

Problematickým rysem této nejvýznamnější hlubočepské stavební realizace poválečné doby je však uzavřenost celého areálu, která kvalitní novostavby izolovala od okolí. Původní regulační idea nebyla v tomto případě žádným způsobem následována. Jedinou spojnici mezi údolní cestou a ulicí Pod Žvahovem tak zůstala prastará pěšina, ústící do horní ulice v sousedství domu čp. 33. Ta byla ve své jižní části kolem r. 2000 obestavěna uměřenými řadovými domy s miniaturními předzahrádkami, tvořícími v současnosti poslední článek vývoje tohoto typu obydlí na zdejšího území.

Poslední významná proluka v samém jádru obce, rozprostírající se mezi Raudnitzovým domem a Hansfalkovským dvorem, tj. mezi nejvýznamnějšími památkami Hlubočep, se dočkala do roku 2003 též důstojné zástavby, dodržující výšku okolních architektur. Formování střech a zvláště půdorysu ve tvaru písmene U vhodně odkazuje na dispozice sousedních památek, a lze je tedy považovat za využitou příležitost. Též uměřeně zvolené okrové odstíny fasád, vlastní všem zmíněným novostavbám při Hlubočepské ulici, dokazují, že historickým vývojem definované limity území sloužily současným stavebníkům jako regulativ při navrhování novostaveb. Tento přístup je hoden následování zvláště ve srovnání se současnou zástavbou v sousedství viaduktu.

Památkové zhodnocení

Základním faktem, který byl zohledněn již při zpracování urbanistického vývoje a který je nutné brát na vědomí i při památkovém hodnocení, je odlišná terénní situace obou obcí zahrnutých do průzkumu. Krajinový rámec, který předurčil možnosti a základní podobu rozvoje Hlubočep i Zlíchova, představuje sám o sobě výjimečnou hodnotu v rámci celé metropole.

Ochrana rozmanitého přírodního bohatství Prahy je v současnosti zajišťována prostřednictvím četných chráněných území, jejichž celková plocha zaujímá velmi významnou část rozlohy města. Nejrozsáhlejší z nich představují přírodní parky, rozprostírající se na celkové ploše 97 km², tedy téměř na pětinu jeho území (!). Síť těchto cenných pozůstatků původní přírody pokrývá město ne zcela rovnoměrně a jeho určité části vynikají nadprůměrnými kvalitami. Mezi ně bezpochyby náležejí i Hlubočepy.

Zmínka o přírodovědném významu hlubočepského okolí je nutná už z toho důvodu, že právě zde snad nejvýrazněji v celé Praze tvoří přírodní a kulturní dědictví vzájemně se doplňující jednotu, ba je možno i říci, že prvně jmenovaná kvalita výrazně zhodnocuje druhou a tvoří pro ni neopakovatelný rámec, který dodnes přetrvává i zásluhou poválečné stagnace obce.

V blízkosti Hlubočep se nachází šest chráněných území, uchovávajících převážně zdejší mimořádné geologické profily.⁵⁸ Rozloha přírodních památek Ctírad, Pod školou, Pod Žvahovem a Železniční zářez nepřesahuje několik hektarů, čímž se výrazně liší od rozsáhlé přírodní rezervace Prokopského údolí, která se svou rozlohou 101,5 ha řadí mezi největší chráněná území Prahy 5. Celé údolí od Řeporyjí k Hlubočepům je navíc zahrnuto do přírodního parku (pod názvem Prokopské a Dalejské údolí), jednoho z jedenácti na území Prahy.

Příznačný pro tvářnost celé oblasti je dnes nevyužitý pozemek mezi rezervací a okrajem obce, na němž se po celé století nacházela cementárna, cihelny a další provozy. Ač by tato skutečnost mohla vzbuzovat představu, že se jedná o typickou ekologicky zatíženou plochu vhodnou pouze k nové výstavbě, jeho současný ráz je zcela odlišný. Jen obrysy parcel v katastrální mapě upomínají na zdejší průmyslovou tradici, jelikož pozemek samotný již zcela splynul s okolní přírodou. Přejít mezi ní a intravilánem obce je pozvolný, bez rušivých skladových ploch či jiné účelové zástavby.

Stejně harmonicky se uplatňují vápencové masivy, prostupující do zastavěného území obce a pozoruhodně dotvářející její prostranství. Nejvýrazněji je tato symbióza patrná v okolí ulice Pod Útesy, jejíž domy svým drobným měřítkem kvality terénu příznivě zhodnocují.

Samotná zástavba Hlubočep, rozprostírající se v údolí potoka obklopeném přírodními dominantami, zůstávala v podstatě až do současnosti stranou výraznějšího zájmu památkové péče. Nechybí sice stručné zpracování zdejšího urbanistického vývoje, sepsané v 50. letech 20. století pracovníky SÚRPMO, které se však novější doby dotýká jen velmi letmo (JEČNÝ ET AL. 1956, bez paginace). Hodnotový plán, jehož vypracování bylo součástí aktuálního průzkumu, podává zprávu o dochovaném památkovém významu jednotlivých domů a může sloužit jako jeden z podkladů při úvahách o dalším rozvoji obce.

Nedávno zveřejněný koncept Metropolitního plánu při snaze o základní rozčlenění města prozřetelně pracuje s jednoduchými, zdánlivě zevšeobecňujícími pojmy. Důležité je především zde použité rozčlenění Prahy na lokality města a lokality krajiny, přičemž první z kategorií se dělí na jádro, město, předměstí, periferii a vesnici.⁵⁹ Při bližším zkoumání zjistíme, že autoři definovali staré jádro Hlubočep jako vesnici, části Žvahov a Zlíchov se dočkaly zařazení mezi předměstí.

Toto vymezení, které musí být nutně spojeno s patřičnými regulativy, pro každé území pochopitelně jinak zpracovanými, dává naději, že by na Hlubočepy i Zlíchov mohlo být právem pohlíženo jako na specifickou a v mnohém mimořádnou čtvrť, jejíž hodnotu nelze odvozovat jen z počtu zapsaných kulturních památek. Následující shrnutí má proto za cíl popsat vybraná místa, která výrazněji než ostatní uchovávají svědectví o specifických kvalitách zdejšího stavebního vývoje.

HISTORICKÉ JÁDRO HLUBOČEP

Tímto označením rozumíme prostor okolo nejnižnější části ulice Pod Žvahovem, vymezený na jednom konci prostranstvím před čp. 13 a na druhém křižovatkou s Hlubočepskou ulicí. V tomto

58 Souhrnné zpracování pražských chráněných území viz KUBÍKOVÁ/LOŽEK/ŠPYNAR ET AL. 2005. Zde i soupis dílčí literatury.

59 Územní plán hl. města Prahy (Metropolitní plán), koncept odůvodnění. Dostupné na <<http://plan.iprpraha.cz/cs/uzemni-plan-hl-m-prahy-mapy?mapa=04>> [vid. 2016-10-14].

nízko položeném území se soustřeďují nejstarší usedlosti Hlubočep, od středověku vznikající v blízkosti potoka. Většina ze zde stojících domků si dodnes zachovala drobné, ryze venkovské měřítko a v některých případech i starou dispozici, zachycenou již na stabilním katastru (především čp. 5,⁶⁰ 7,⁶¹ 11, 12,⁶² 22, 36; obr. 15). Některé z nich byly dílčím způsobem upraveny, především zasazením trojdílných oken (čp. 5, 11) či půdními vestavbami (čp. 7); tyto adaptace však neseťřely původní výraz natolik, aby bylo nutné považovat dům za nevratně poškozený.

Jinak je tomu u stavení, jejichž původní měřítko sice přetrvávalo, ale vnější plášť byl do té míry zmodernizován, že nepodává téměř žádné svědectví o starším vývoji. Tyto domy své bezprostřední okolí výrazně nenarušují, jejich památkový význam je však na rozdíl od předchozí skupiny vázán

jen na uchování starší dispozice. Za ukázkový příklad zde mohou sloužit domy čp. 21⁶³ či 28.⁶⁴

V průběhu 19. století bylo okolí potoka dále zahušťováno, nejvýrazněji se z této doby uplatňuje novostavba čp. 49,⁶⁵ jejíž měřítko překonal ve 2. čtvrtině století následujícího věku činžovní dům čp. 46.

Poslední skupinu staveb, které v minulosti doplnily tento klíčový prostor, tvoří novostavby posledního dvacetiletí, jejichž vývoj dosud

není uzavřen. Nepříliš kvalitní, ale výškově ukázněné domy čp. 30 a 100⁶⁶ prostředí zásadněji nenarušily; na této skutečnosti se podílel především fakt, že se nesnažily dosáhnout objemu výše zmíněných patrových budov.

Jako klíčový úkol následujících let se jeví zastavění velmi důležité proluky vzniklé v roce 2014 po zboření domu čp. 26,⁶⁷ bývalého místního úřadu (obr. 16a, b). Jeho likvidace představuje nejcitelnější památkovou ztrátu v tomto prostoru za poslední desetiletí; podobně kvalitní architektonické ztvárnění, přinášející do obce ohlasy tehdy nejaktuálnějších uměleckých tendencí, se jinde ve starých Hlubočepích neuplatnilo. Je proto nanejvýš potřebné, aby budoucí novostavba

Obr. 15. Praha 5-Hlubočepy, křižovatka ulic Hlubočepská a Pod Žvahovem, v popředí dům čp. 28 (foto autor, 2015).

Obr. 16a, b. Praha 5-Hlubočepy, dům čp. 26 z roku 1880, který býval za první republiky obecním úřadem, na fotografii pořízené roku 2013 (a) týmem FA ČVUT těsně před zbořením. Na fotografii z roku 2015 (b) zbyla už jen proluka vzniklá po zboření domu (foto hlubočepská skupina FA ČVUT, 2013, a autor, 2015).

60 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 5.

61 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 7.

62 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 12.

63 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 21.

64 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 28.

65 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 49.

66 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 100.

67 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 26.

plně respektovala měřítko sousedního domu čp. 73⁶⁸ (vzhledem k majetkovým poměrům bohužel není možná přímá návaznost) a tvaroslovím fasády nerozrušovala zde dochované historické prostředí. Není však pochyb o tom, že výstavba s největší odpovědností projektované budovy je žádoucí a že současný stav, kdy v nejcitlivějším prostoru obce vznikla proluka odhalující rušivou dvorní přístavbu sousedního domu, je třeba napravit.

„Jádro Hlubočep“ v tom rozsahu, jak bylo popsáno, představuje území, jehož venkovský charakter nebyl zmíněnými novostavbami narušen natolik, aby pozůstatky nejstaršího sídelního vývoje nebyly v terénu patrné i dnes. Vnější výraz podstatné části staveb však byl v minulých desetiletích setřen běžnými adaptacemi přizpůsobujícími domkářská obydlí žádaným standardům své doby.

ULICE POD ŽVAHOVEM

Kromě samotného jádra obce se největší počet starobyklých domů zachoval v ulici Pod Žvahovem. Již v 1. polovině 19. století lemovalo podstatně užší cestu několik domů, jejichž fragmenty s největší pravděpodobností přetrvaly v konstrukcích dnešních budov postavených na jejich místě. Dnešní zástavbu lze vnímat jako příklad systematického navázání na původní rozvrh. Podélná orientace domů zde během pozdější doby až na malé výjimky zůstala zachována, o patro zvýšená stavení během let vytvořila souvislou uliční frontu (obr. 17). Skromné fasády jednotlivých domů však upomínají spíše na místní řemeslníky než na produktivní stavitele např. z blízkého Smíchova. Patrová stavení v ulici Pod Žvahovem tak podávají svědectví o průmyslovém vzestupu Hlubočep doprovázeném stavebním rozvojem, který však nedosáhl té živelnosti, aby vnutil obci svůj vlastní řád. Upravované, ale na původní stav přesto upomínající domy čp. 15, 40,⁶⁹ 43, 76,⁷⁰ 45⁷¹ či 290⁷² již odrážejí zvýšené požadavky na obytný prostor, svým skromným provedením však plně odpovídají venkovskému prostředí, na něž navazovaly.

Celistvost levé uliční fronty vynikne ve srovnání s jednotlivými domy totožného měřítka, které byly od konce 19. století stavěny na méně

Obr. 17. Praha 5-Hlubočepy, západní část ulice Pod Žvahovem, vpravo dům čp. 13 (foto autor, 2015).

výhodné jižní straně ulice. Jak bylo výše popsáno, je oprávněné spojit genezi těchto domů s plánovanou regulací sousedního rovinatého území. Místo souvislé řady zde dodnes stojí solitéry, prozrazující ovšem vyšší ambice stavebníků a jejich příklon k novorenesančním a secesním formám. Domy čp. 88,⁷³ 102 a 103 patří k nejkvalitnějším stavbám starých Hlubočep a významně se podílejí na příznivém vzhledu této i v rámci Prahy vzácně dochované ulice (obr. 18). Zástavba její střední a východní části, dostavovaná z velké části až po první světové válce, již nenavazovala na původní jednotné měřítko a domy v nejvyšších partiích, nevhodně upravované v posledních letech, působí kvůli své výrazné poloze značně rušivě. To však nikterak nezmenšuje hodnotu starších domů, které byly ušetřeny devastujících úprav a představují jeden z posledních souborů drobných dělnických patrových stavení, běžných v minulosti i v jiných částech Prahy (Michle, Holešovice).

68 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 73.

69 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 40.

70 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 76.

71 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 45.

72 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 290.

73 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 88.

KŘÍŽOVATKA HLUBOČEPSKÉ A SLIVENECKÉ ULICE

Patrové domy se v Hlubočepích uplatnily i při zástavbě okolí křižovatky Hlubočepské ulice, ztrácející zde svůj průjezdní význam, s ulicí Sliveneckou, pokračující ven z obce. Zde zachovalé domy čp. 38,⁷⁴ 53 a 66,⁷⁵ ušetřené jakýchkoliv nešetrných modernizací, patří mezi nejzachovalejší stavby svého druhu v Praze (obr. 19). Oproti výše popsaným stavbám se část z nich od počátku obracela „směrem k obci“, což dokládají zachované výkladce v přízemí čp. 66 a hostinské vyu-

žití čp. 53. Na rozdíl od většiny starších hlubočepských stavení se zde výborně dochovaly řemeslné detaily, mezi něž patří především lícová okna domů čp. 38 a 66, původní střešní krytiny, doplněné archaickými volskými oky, a také v Hlubočepích ojedinělé travertinové ostění vstupních dveří u čp. 66 (obr. 20). Takto citlivá intervence do organismu staršího domu se bohužel v pozdějších dobách neopakovala.

Nejen kvůli umístění na důležité křižovatce, v minulosti frekventované především zásluhou blízkých továren a nádraží, je význam tohoto nepočetného souboru pro historické prostředí Hlubočep dodnes klíčový. Hostinec U Zábranských tvořil spolu s blízkým Besedním hostincem společenské středisko obce, doplňující středisko správní, vázané na zmíněnou budovu čp. 26. Do tohoto celku náleží i důležitý nárožní dům čp. 62, jehož hmota přetrvala bez výraznějších úprav. Jako v podstatě jediný dům v Hlubočepích byl však v posledních letech poškozen úpravou fasády, spojenou s rušivým nátěrem zcela nehistorického barevného odstínu, který naštěstí dosud nebyl u jiných staveb následován. Autentický výraz vlastní okolním domům zde byl zcela setřen.

Nevhodnými modernizacemi bylo znehodnoceno i průčelí stavení čp. 486,⁷⁶ jež zaujímá v popísaném souboru důležité místo (obr. 21). Již v předchozím textu bylo konstatováno, že novostavba hostince U Zábranských, postavená pravděpodobně nedlouho před rokem 1877, vnesla do jádra Hlubočep odlišné proporce, vlastní spíše ryze městským stavbám. Parapetní římsa pod okny prvního patra se zde nachází ve stejné výši jako vrchní část oken patra sousedního domu, což jasně poukazuje na zcela odlišné parametry místností. I přes tuto skutečnost se stavitel hostince zkušeně vyrovnal s klesajícím terénem a s odstupem času lze jeho stavbu vnímat jako nerušící.

Nevhodnými modernizacemi bylo znehodnoceno i průčelí stavení čp. 486,⁷⁶ jež zaujímá v popísaném souboru důležité místo (obr. 21). Již v předchozím textu bylo konstatováno, že novostavba hostince U Zábranských, postavená pravděpodobně nedlouho před rokem 1877, vnesla do jádra Hlubočep odlišné proporce, vlastní spíše ryze městským stavbám. Parapetní římsa pod okny prvního patra se zde nachází ve stejné výši jako vrchní část oken patra sousedního domu, což jasně poukazuje na zcela odlišné parametry místností. I přes tuto skutečnost se stavitel hostince zkušeně vyrovnal s klesajícím terénem a s odstupem času lze jeho stavbu vnímat jako nerušící.

Obr. 18. Praha 5-Hlubočepy, ulice Pod Žvahovem, po pravé straně domy čp. 88 (v popředí), čp. 112 (uprostřed) a čp. 113 (vzadu; foto autor, 2015).

Obr. 19. Praha 5-Hlubočepy, střední část Hlubočepské ulice, po levé straně dům čp. 38, vpravo domy čp. 66 (v popředí) a čp. 62 (foto autor, 2015).

74 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 38. Viz též: FF UK (Tereza Hrdličková, Eva Andrejsová, Irina Vorobeve, Jan Krušina, Kateřina Musílková).

75 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 66. Viz též: FF UK (Eva Andrejsová, Jan Krušina, Kateřina Musílková, Tereza Hrdličková, Irina Vorobeve).

76 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 486.

Sousední stavení čp. 486 bylo na rozdíl od většiny výše zmíněných domů postiženo deformující úpravou vnějšího pláště, spojenou s necitlivým vsazením nových vrat. Mnoho let postrádá tato málo výrazná usedlost, zaznamenaná téměř v dnešním rozsahu již na mapě stabilního katastru, jakoukoliv údržbu. Není vyloučeno, že by mohlo být v následujících letech usilováno o její nahrazení novostavbou. Zánik tohoto domu by připravil jádro obce o příznivě působící hmotovou gradaci, kterou tato budova spoluvytváří společně s hostincem U Zábranských (obr. 22). Jeho naddimenzovaný objem svou níže usazenou střešní konstrukcí zmírňuje, a vrací tak prostoru venkovský rytmus, který by stavební počiny hmotově navazující na hostinec dále popíraly.

Je proto žádoucí, aby případná výstavba na místě čp. 486 vhodně reflektovala takto utvořenou situaci a nenavazovala na linii korunní římsy sousedního domu. Z těchto předpokladů vzniklá novostavba by se svým objemem přibližovala blízkým nájemním domům, vedle jejichž robustních hmot lze členitost a kultivované měřítko námi sledovaných staveb zvláště ocenit.

PARK PŘI RAUDNITZOVĚ DOMĚ

Kromě zmíněných souborů hodnotných domů je třeba také připomenout jediné významné krajinářské dílo, nacházející se v intravilánu Hlubočep. Jedná se o park, založený na jižním okraji obce krátce po polovině 19. století. Tradici krajinářských úprav, sahající v Hlubočepích až do konce 18. století, dokládá i císařský otisk mapy stabilního katastru,⁷⁷ zaznamenávající v prostoru mezi dnešním Raudnitzovým domem a Hansfalkovským dvorem geometricky rozvrženou zahradu s malou vodní nádrží. Tato zahrada pak dále pokračovala jižním směrem, přičemž si zachovávala návaznost na část při cestě. V jižním cípu se nalézal zahradní domek.

Dodnes existující park vznikl pravděpodobně v souvislosti s výstavbou klasicistního Raudnitzova domu. Na rozdíl od výše popsaného staršího založení využil členitého terénu, který byl osázen listnatými stromy, dosahujícími v současné době úctyhodného stáří. K redukci parku došlo patrně již kolem poloviny 20. století v souvislosti s výstavbou zdravotního střediska a později kvůli úpravám okolí silnice. Tyto zásahy však základní osnova parku přečkala. Volně přístupný prostor nerovnoměrně zaplněný věkovitými stromy, představujícími nejkvalitnější zeleň na území obce, zároveň tvoří plynulý přechod mezi vlastní obcí a okolní, v tomto prostoru již značně narušenou, krajinou.

Roku 2008 byl poprvé zveřejněn plán stavební společnosti Central Group, usilující zastavět areál fotbalového hřiště na západ od parku bytovými domy (HAMANOVÁ 2011). Vzhledem ke skutečnosti, že pozemek s hřištěm zcela postrádá odpovídající přístupové cesty, byla jako hlavní komunikační trasa navržena spojnice pozemku s Hlubočepskou ulicí, vedoucí přímo přes park. Tento zásah by byl spojen s likvidací desítek nejkvalitnějších stromů, což je v přímém rozporu se skutečností, že je park chráněn jako kulturní památka (číslo rejstříku ÚSKP 40283/1-1351/3).

Obr. 21. Praha 5-Hlubočepy, dům čp. 486 v Hlubočepské ulici (foto autor, 2015).

Obr. 22. Praha 5-Hlubočepy, křižovatka Hlubočepské a Slivenecké ulice, v popředí dům čp. 486, za ním dům čp. 53 (foto autor, 2015).

⁷⁷ Císařský povinný otisk mapy stabilního katastru z roku 1840 (obec Hlubočepy), 1 : 2280. Originál uložen v Ústředním archivu zeměměřictví a katastru ČÚZK v Praze, Fondy katastrální, sign. B2/a/6, 1885-1 (Č). Dostupné na <http://archiv-nimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c1885-1> [vid. 2016-10-14].

Popisovaný park představuje nejkvalitnější plochu zeleně v intravilánu Hlubočep, jejíž kulturní význam zvyšuje přímá souvislost se sousedním Raudnizovým domem. Je nepřijatelné, aby tato kulturní památka, jejíž kvality nepozbyly platnosti a významu v rámci sídelního celku, byla účelově poškozena výstavbou jakékoliv přístupové komunikace. Jako nanejvýš žádoucí se tedy jeví zakotvení jejího přírodního statusu v nově utvářeném Metropolitním plánu.

ZLÍCHOV

Jak bylo zmíněno v úvodním textu, zařadili autoři konceptu Metropolitního plánu současný Zlíchov po právu mezi lokality předměstské. Tento charakter obec definitivně nabyla již v poslední čtvrtině 19. století, kdy dříve zbudované továrny následovala dosud chybějící výstavba bytová. Už výše uvedená skutečnost, že tvůrci meziválečné pražské regulace zamýšleli situovat novou výstavbu na původní parcely, dokazuje, že možnosti rozvoje obce byly značně omezené. Až do dnešních dnů však zůstal obraz Zlíchova v základních rysech blízký podobě, kterou získal od 70. let 19. století do počátku století dvacátého.

Obr. 23. Praha 5-Hlubočepy, ulice Na Zlíčově, vlevo dům čp. 232 (foto autor, 2015).

Obr. 24. Praha 5-Hlubočepy, ulice Na Zlíčově, pohled k jihu (foto autor, 2015).

Nejvýraznější památkou Zlíchova je samozřejmě na kopci umístěný kostel, nezpochybnitelné kvality však vykazuje i níže položená obytná zástavba (obr. 23, 24). Většina z šestnácti obytných domů vytvářejících společně se školou dlouhou uliční frontu si zachovala standardní novorenesanční, secesní či eklektické fasády, v některých případech zjednodušené. Hrubých modernizací, které zcela setřely historický výraz průčelí domů čp. 231,⁷⁸ 232⁷⁹ a 236,⁸⁰ však byly téměř úplně ušetřeny dvorní části jednotlivých budov. Charakteristické pavlače u většiny domů přetrvaly bez zásadnějších úprav, některé z nich byly zaskleny (např. u čp. 230⁸¹), jiné zůstaly v intaktním stavu i s původním zábradlím (např. čp. 226⁸²). Až na jedinou výjimku (čp. 232) zůstala v pozoruhodné celistvosti zachována i střešní krajina celé uliční fronty, a to dokonce i ve dvorech (obr. 25). V době zpracování textu byl pouze podkrovní prostor domů čp. 242,⁸³ 265⁸⁴ a školy adaptován pro obytné či užitkové účely a doplněn z toho důvodu střešními okny, avšak střechy ostatních domů se zachovaly bez rušivých půdních vestaveb. Tato hodnota vynikne zvláště při srovnání s vývojem na blízkém Smíchově, kde byla řada domů necitlivými úpravami půdních prostorů trvale poškozena.

Nejrozšířenější nevhodnou úpravou zlíchovských domů zůstává výměna oken za plastová, při níž však stavebníci respektují původní proporce a někdy i členitost.

Ze světských staveb nacházejících se na zlíchovském území zasluhují zvláštní pozornost tři budovy. První z nich je patrový nájemní dům čp. 242 při severním okraji obce (obr. 26). Ve starších dobách byl nazýván „stará škola“ (HLÍDEK 1933, 21), což ve spojení se skutečností, že se dům

78 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 231.

79 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 232.

80 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 236.

81 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 230.

82 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 226.

83 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 242.

84 Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 265.

nachází na místě staršího stavení, může odkazovat jak na tradici výuky v zaniklé chalupě, tak i na původní využití novostavby, které zaniklo po výstavbě nové školy v 80. letech 19. století.

Druhou budovou vynikající nad rámec okolní zástavby je mohutný dům čp. 214, v jehož přízemí byl dříve v provozu hostinec s tanečním sálem (obr. 27). Jeho průčelí člení neobvykle konstruovaný geometrický dekor, doplněný barevným sgrafitem rozčleněným ve tři díly a zasazeným do pravidelně vymezených polí.

Obr. 25. Praha 5-Hlubočepy, dvorní trakt domů v ulici Na Zlíchově (foto autor, 2015).

Jedinou výraznou realizaci 1. poloviny 20. století představuje vila čp. 206,⁸⁵ připisovaná pražskému německy mluvícímu architektovi Adolfu Foehrovi (SVOBODA/NOLL/HAVLOVÁ 2001, 204–205, 216), která však v této oblasti představuje spíše výjimečný import.

Obr. 26. Praha 5-Hlubočepy, ulice Na Zlíchově, uprostřed dům čp. 242 (foto autor, 2015).

Obr. 27. Praha 5-Hlubočepy, ulice Na Zlíchově, dům čp. 214 (foto autor, 2015).

⁸⁵ Hlubočepská skupina ČVUT, identifikační karta domu čp. 206. Viz též: FF UK (Nina Machková, Anna Fulíková, Tereza Cachová).

Ačkoliv zlíčovská zástavba po typologické ani umělecké stránce nepřevyšuje současnou stavební produkci příbuzných pražských předměstí, zasluhuje zvýšenou pozornost díky autenticitě zachování a mimořádnému přírodnímu rámci, do něhož je zasazena. Tyto kvality vytvářejí ze Zlíchova specifický okresek, který již v době svého největšího rozkvětu dosáhl mezí zdejších prostorových možností, limitujících jeho rozvoj dodnes.

Závěr

Část hlavního města, již je věnováno předchozí pojednání, patří mezi ty pražské čtvrti, kterým se v průběhu dějin vesměs vyhýbaly zakladatelské počiny přivádějící na jejich území tvůrce výraznějšího věhlasu. Povědomí o ní může být proto současným bádáním stále rozšiřováno a prohlubováno. Toto poznání však bude mít vzhledem ke zmíněné zkáze mnoha archivních složek za povodni roku 2002 již trvale své limity. Z dosavadního výzkumu je však zřejmé, že neopominutelnou kvalitou současných Hlubočep zůstává v podstatě intaktní komunikační síť, kolem níž se v samotném jádru obce soustřeďuje hmotově málo narušená zástavba. Za její nej kvalitnější prostor lze označit křížení Hlubočepské a Slivenecké ulice, obklopené patrovými domy s velmi dobře zachovanými fasádami. Není pochyb o tom, že na uchování celistvosti hlubočepského intravilánu se zásadně podílelo jak sevření obce v dramatickém skalním rámci, tak i dostatek volných ploch pro novou výstavbu, které poskytovaly blízké vyvýšené plošiny. Tyto předpoklady zamezily v poválečných letech plošným demoliciím, které vážně narušily venkovská sídla v blízkém okolí, např. Stodůlky. Zatímco však tyto poutaly již po desetiletí pozornost zásluhou velmi kvalitních příkladů hospodářských usedlostí, Hlubočepy stály po desetiletí stranou pozornosti a jistá neuchopitelnost provází snahy o jejich umělecko-historické hodnocení dodnes (obr. 28).

PRAMENY

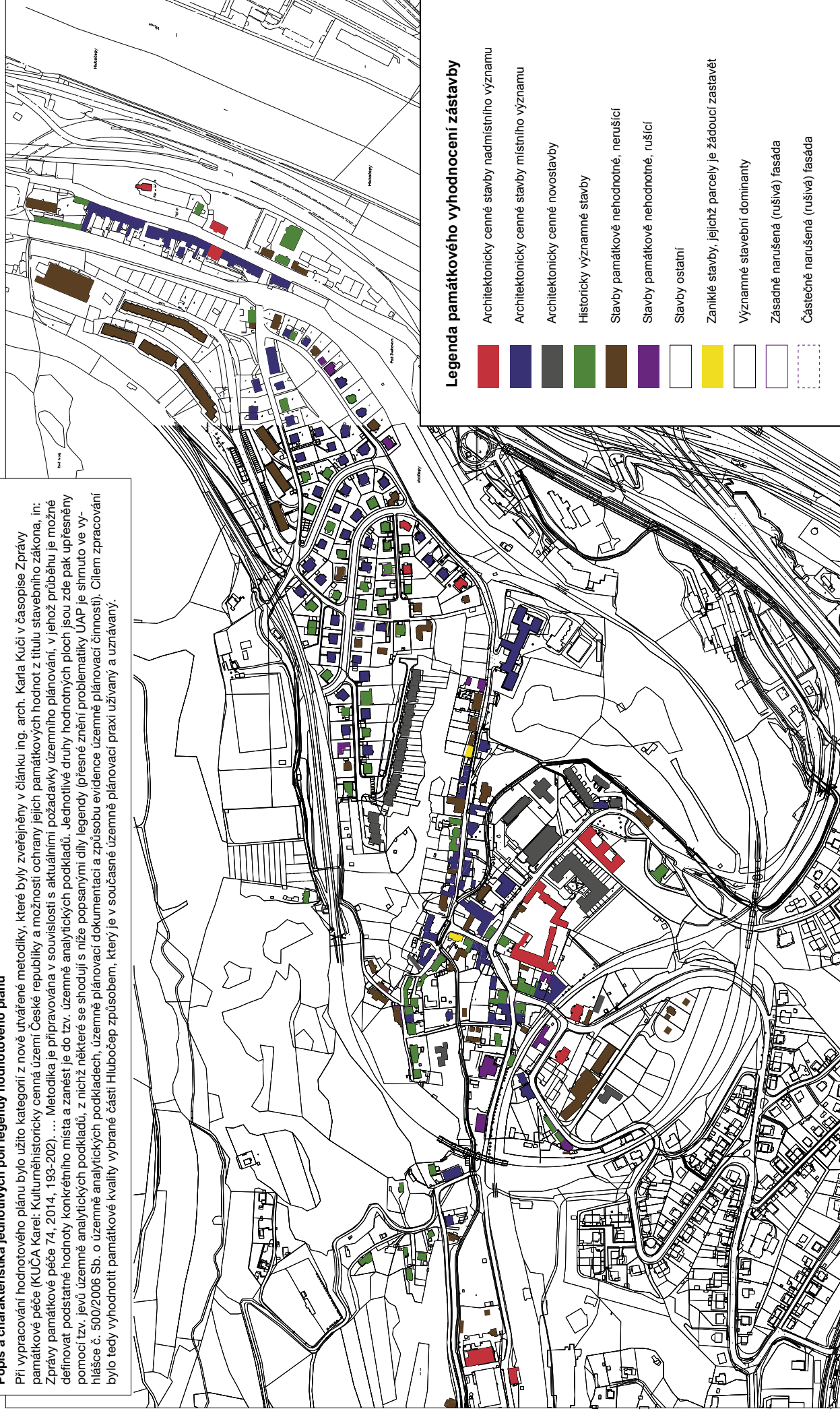
- Původní poklady projektu Studentská památková mise shromážděné roku 2013 (plány, fotografie, mapy aj.). Uloženo v dokumentačních fondech Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Praze, fond VaV, Studentská památková mise.
- Identifikační karty jednotlivých hlubočepských domů, zpracované v letech 2013–2015 v rámci Studentské památkové mise studenty FA ČVUT a FF UK. Uloženo v dokumentačních fondech Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Praze, fond VaV, Studentská památková mise.
- Císařský povinný otisk mapy stabilního katastru, katastrální území Hlubočepy, z roku 1840. Originál uložen: Ústřední archiv zeměměřictví a katastru ČÚZK, Fondy katastrální, sign. B2/a/6, 1885-1 (Č). Dostupné na <http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c1885-1> [vid. 2016-10-14].
- Reambulovaná katastrální mapa z roku 1877, katastrální území Hlubočepy. Originál uložen: Ústřední archiv zeměměřictví a katastru ČÚZK, Fondy katastrální, sign. B2/a/4, 1885-1 (Č).
- Schválený návrh přehledného regulačního a zastavovacího plánu pro část území Prahy – XVI. (Zlíčov-Hlubočepy-Klukovice), 1934, 1:2280. Uloženo: Spisovna IPR Praha, sign. SRK 000 665
- Neschválený návrh přehledného regulačního a zastavovacího plánu pro část území Prahy – XVI. (Zlíčov-Hlubočepy-Klukovice), 1938, 1:2280. Uloženo: Spisovna IPR Praha, sign. SRK 000 666
- Orientační plán hlavního města Prahy s okolím, 1938, 1:5000. Dostupné na <http://towns.hiu.cas.cz/p_zoom.php?map=AMP-OPP-1938> [vid. 2015-08-25].
- Územní plán hl. města Prahy (Metropolitní plán), koncept odůvodnění. Dostupné na <<http://plan.iprpraha.cz/cs/uzemni-plan-hl-m-prahy-mapy?mapa=04>> [vid. 2016-10-14].

LITERATURA

- sine 1920 — Státní regulační komise pro Prahu a okolí. Stavitel 1, 1919–1920/8, 153.
- sine 1931 — Regulační plán Velké Prahy s okolím. Praha 1931.
- HAMANOVÁ 2011 — Zuzana HAMANOVÁ: Hlubočepský park a hřiště u Raudnitzova domu. Dostupné na <<http://praha5-archiv.zeleni.cz/17817/clanek/hlubocepsky-park-a-hriste-u-raudnitzova-domu/>> [vid. 2016-09-22].
- HANSL/FIALA 1899 — František HANSL / Oskar FIALA (eds): Smíchovsko a Zbraslavsko. Praha 1899, 221–222.
- HLÍDEK 1933 — Leopold HLÍDEK: Zlíčov jindy a dnes. Praha 1933.
- HÜBSCHMANN 1939 — Bohumil HÜBSCHMANN: Velká Praha. In: Bohumil Hübschmann / Pavel Janák / Zdeněk Wirth: Jak rostla Praha. Díl 2. Praha 1939, 133–149.
- HRUŠKA 1932–1933 — Emanuel HRUŠKA: O stavebním rozvoji Prahy. Stavba 11, 1932–1933/9, 142–143.

Popis a charakteristika jednotlivých polí legendy hodnotového plánu

Při vypracování hodnotového plánu bylo užito kategorií z nově utvářené metodiky, které byly zveřejněny v článku ing. arch. Karla Kuči v časopise Zprávy památkové péče (KUČA Karel: Kulturněhistoricky cenná území České republiky a možnosti ochrany jejich památkových hodnot z titulu stavebního zákona, in: Zprávy památkové péče 74, 2014, 193-202). ... Metodika je připravována v souvislosti s aktuálními požadavky územního plánování, v jehož průběhu je možné definovat podstatné hodnoty konkrétního místa a zanést je do tzv. územně analytických podkladů. Jednotlivé druhy hodnotných ploch jsou zde pak upřesněny pomocí tzv. jevů územně analytických podkladů, z nichž některé se shodují s níže popsanými díly legendy přímé znění problematiky ÚAP je sřítnuto ve vyhlášce č. 500/2006 Sb. o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti). Cílem zpracování bylo tedy vyhodnotit památkové kvality vybrané části Hlubočep způsobem, který je v současné územně plánovací praxi užíván a uznáván.

Obr. 28. Hodnotový plán vytvořený Karlem Hudečkem a Václavem Kokešem na základě mapových podkladů studentů FA ČVUT jako další úroveň mapového zpracování. Uloženo: Praha, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Praze, dokumentační fond Výstupy VaV, Studentská památková mise.

- HRUŠKA 1934 — Emanuel HRUŠKA: Analytické studie o osídlení pražské oblasti. *Architekt SIA* 33, 1934/7, 110–116.
- HRŮZA 1999 — Jiří HRŮZA: Jak se měnila a rostla Praha: Velká Praha. *Pražské radniční aktuality – rozhovory – zpravodajství* 3, 1999/2, 28–29.
- JEČNÝ ET AL. 1956 — Hubert JEČNÝ ET AL.: Hlubočepy, stavební vývoj obce. *Kartogram stavebního vývoje obcí užšího rayonu Prahy. Strojopis SÚRPMO v Praze, Atelier pro výzkum historické architektury a urbanismu. Praha 1956. Uloženo: NPÚ ÚOP PR, dokumentační fond SHP/OPD, nesign.*
- KUBIČEK 1921 — Alois KUBIČEK (ed.): *Velká Praha*. Praha 1921.
- KUBÍKOVÁ/LOŽEK/ŠPYŇAR 2005 — Jarmila KUBÍKOVÁ / Vojen LOŽEK / Pavel ŠPYŇAR ET AL.: *Chráněná území ČR 12: Praha. Praha–Brno 2005*.
- LAŠTOVKOVÁ 2001 — Barbora LAŠTOVKOVÁ: *Pražské usedlosti*. Praha 2001.
- MÖLZER 1928 — Eustach MÖLZER: Pozemková a stavební politika. *Věstník hlavního města Prahy* 35, 1928, 89–95.
- OUTRATA/DRAGOUN 2015 — Jan Jakub OUTRATA / Zvonimír DRAGOUN: *Pražský Semmering. K dějinám pražské železniční sítě. Staletá Praha* 31, 2015/2, 123–142.
- PIROCH 2004 — Jan PIROCH: *Praha 5 a rodina Hergetů. Pražská pětka (měsíčník městské části Praha 5)* 6, 2004/3, 25.
- PROCHÁZKA 1924 — Ladislav PROCHÁZKA: Hygienické předpoklady pro regulační plán Velké Prahy. In: Antonín Engel a kol., *Letenská otázka a regulační problémy Velké Prahy*. Praha 1924, 22–35.
- SVOBODA/NOLL/HAVLOVÁ 2001 — Jan E. SVOBODA / Jindřich NOLL / Ester HAVLOVÁ: *Praha 1919–1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*. Praha 2001.
- ŠIŠKA 1933 — Josef ŠIŠKA (ed.): *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1926–1929*. Praha 1933.
- ŠIŠKA 1937 — Josef ŠIŠKA (ed.): *Statistická zpráva hlavního města Prahy za léta 1930–1933*. Praha 1937.
- ZAHRADNÍK 2012 — Pavel ZAHRADNÍK: Hlubočepy. In: *Umělecké památky Prahy. Velká Praha (A–L)*. Pavel Vlček (ed.), Praha 2012, 398–400.

SUMMARY

This presented text is concerned with the urban development of two parts of Hlubočepy quarter, currently incorporated within Prague 5 urban district. The attention was given to the historic centre of Hlubočepy village with the adjacent villa colony Žvahov and the hamlet Zlíchov situated to the northeast from it. Sentential processing of the theme is based on the work of groups of students of FA ČVUT and FF UK in 2013–2015, which substantiated in identification cards of individual Hlubočepy houses. These together with the results of the author's field survey and preserved maps provided the basic sources for the presented work.

Comparison with the imperial imprint of the stabile cadastre map enables an appreciation of the preserved basic urban structure of Hlubočepy. Ancient connecting lines with surrounding villages form still the main skeleton of the road network which was soon added to by side streets and low houses. There is only slight evidence of the regulation modifications probably from the onset of the 20th century, implemented non-violently to the surrounding houses or for the appearance of nearby Zlíchov, newly formed in this period of the subsiding building boom.

Systematic building activity was not developed in Hlubočepy until the formation of The Czechoslovak Republic. Ideas of the omnibus regulation plan, which was composed in the 1920s for the area of newly constituted Greater Prague, have been fulfilled here by building the Žvahov villa quarter and part of the V Bokách quarter; the idea of complete redesign of the ancient Hlubočepy centre to the contrary remained unfulfilled.

After the war Hlubočepy and Zlíchov were spared the total liquidation of the ancient buildings, which absorbed ancient centres of several Prague suburbs (Holešovice, Vysočany, Břevnov). Rather than in isolated Hlubočepy the devastation was more obvious in the close surrounding of Zlíchov, transformed by massive building of roads. Hlubočepy has not attracted any significant attention of developers until recently. Several residential projects have been realized within the village, embodying the ability of coexistence of the new and the old, as well as a blind route connected with excessive dimensions and material disharmony.

Fig. 1. Indicative plan of Hlubočepy, contemporary cadastre form. Accessible on <<http://wms.cuzk.cz/wms.asp>> [vid. 2016-10-14]. (Drawn by the author into the map resource of the digital cadastre map, state 2016, 1:4900, digital editing S. Babušková, 2016).

Fig. 2. A section of the Imperial compulsory print of the stable cadastre map of Hlubočepy, 1840. Original in The Central Archive of Land Surveying and Cadastre ČÚZK, Cadastre funds, signature B2/a/6, 1885-1 (Č). Accessible on <http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c1885-1> [vid. 2016-10-14].

Fig. 3. Corrected cadastre map from 1877, a section. Original in: The Central Archive of Land Surveying and Cadastre ČÚZK, signature (photo K. Samojská, 2014).

Fig. 4. Not approved proposal of an overview of the regulating and building plan for part of Prague – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1938, 1:2280, section of complete cadastre of Hlubočepy. Archived in: Registry IPR Prague, sign. SRK 000 666 (scanned 2009, editing author, 2016).

Fig. 5. Not approved proposal of an overview of the regulating and building plan for part of Prague – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1938, 1:2280, section of complete cadastre of Hlubočepy. Archived in: Registry IPR Prague, sign. SRK 000 666 (scanned 2009, editing author, 2016).

- Fig. 6.** Approved proposal of an overview of the regulating and building plan for part of Prague – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1934, 1:2280, section of part of Hlubočepy centre. Archived in: Registry IPR Prague, sign. SRK 000 665 (scanned 2009, editing author, 2016).
- Fig. 7.** Not approved proposal of an overview of the regulating and building plan for part of Prague – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1938, 1:2280, section of local part of Zlíchov. Archived in: Registry IPR Prague, sign. SRK 000 666 (scanned 2009, editing author, 2016).
- Fig. 8.** Approved proposal of an overview of the regulating and building plan for part of Prague – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1934, 1:2280, section of a local part of Žvahov. Archived in: Registry IPR Prague, sign. SRK 000 665 (scanned 2009, editing author, 2016).
- Fig. 9.** Indicative plan of capital Prague with surroundings, 1938, 1:5000, section of a local part of Žvahov. Accessible on <http://towns.hiu.cas.cz/p_zoom.php?map=AMP-OPP-1938> [vid. 2015-08-25].
- Fig. 10.** Prague 5-Hlubočepy, Nad Zlíchovem street, house No. 358 (photo author, 2015).
- Fig. 11.** Prague 5-Hlubočepy, Nad Zlíchovem street, detail of the house No. 358 (photo author, 2015).
- Fig. 12.** Prague 5-Hlubočepy, houses in the central part of the Na Žvahově street (photo author, 2015).
- Fig. 13.** Approved proposal of an overview of the regulating and building plan for part of Prague – XVI. (Zlíchov-Hlubočepy-Klukovice), 1934, 1:2280, a section of Hlubočepy between the quarter V Bokách and the south edge of the old village. Archived in: Registry IPR Prague, sign. SRK 000 665 (scanned 2009, editing author, 2016).
- Fig. 14.** Prague 5-Hlubočepy, row houses in the Noutonická street (photo author, 2015).
- Fig. 15.** Prague 5-Hlubočepy, crossroad of the streets Hlubočepská and Pod Žvahovem, house No. 28 in the front (photo author, 2015).
- Fig. 16a, b.** Prague 5-Hlubočepy, house No. 26 from 1880, the village council in the period of the first republic, photograph from 2013 (a) by the team of FA ČVUT just before its demolition. On the photograph from 2015 (b) only a gap after the demolished house (photo the Hlubočepy group FA ČVUT, 2013, and author, 2015).
- Fig. 17.** Prague 5-Hlubočepy, west part of the Pod Žvahovem street, house No. 13 on the right (photo author, 2015).
- Fig. 18.** Prague 5-Hlubočepy, the street Pod Žvahovem, on the right side houses No. 88 (in the front), No. 112 (in the centre) and No. 113 (in the back; photo author, 2015).
- Fig. 19.** Prague 5-Hlubočepy, central part of the Hlubočepy street, on the left side house No. 38, on the right houses No. 66 (in the front) and No. 62 (photo author, 2015).
- Fig. 20.** Prague 5-Hlubočepy, entrance moulding of the house No. 66 (photo author, 2015).
- Fig. 21.** Prague 5-Hlubočepy, house No. 486 in the Hlubočepská street (photo author, 2015).
- Fig. 22.** Prague 5-Hlubočepy, crossroad of the streets Hlubočepská and Slivenecká, house No. 488 in the front, No. 53 behind (photo author, 2015).
- Fig. 23.** Prague 5-Hlubočepy, Na Zlíchově street, on the left house No. 232 (photo author, 2015).
- Fig. 24.** Prague 5-Hlubočepy, Na Zlíchově street, view to the south (photo author, 2015).
- Fig. 25.** Prague 5-Hlubočepy, the backyards of houses in the Na Zlíchově street (photo author, 2015).
- Fig. 26.** Prague 5-Hlubočepy, Na Zlíchově street, house No. 242 in the centre (photo author, 2015).
- Fig. 27.** Prague 5-Hlubočepy, Na Zlíchově street, house No. 214 (photo author, 2015).
- Fig. 28.** Evaluating plan created by Karel Hudeček and Václav Kokeš on the base of map resources by the students of FA ČVUT as a further level of the map processing. Archived in: Prague, National Heritage Institute, regional specialised department in Prague, documentary fond Outputs of VaV, Students' heritage mission.

Translated by Linda and Patrick Foster

Bc. Karel HUDEČEK
student ÚDU FF UK
hudecek-modrany@centrum.cz